

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор Державного науково-методичного
центру змісту культурно-мистецької освіти

« 01 » _____ Маріна БРИЛЬ
_____ 2023 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

МЕЛОДІЇ З ПОДІЛЛЯ

Портрети українсько-польських композиторів ХІХ століття

Навчально-методичний посібник
для закладів фахової передвищої мистецької освіти
галузь знань 02 Культура і мистецтво
спеціальність 025 Музичне мистецтво

Укладачі:

Т. П. Круліковська

викладач Хмельницького фахового музичного коледжу імені В. І. Заремби, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Д. Р. Туз

викладач Хмельницького фахового музичного коледжу імені В. І. Заремби, спеціаліст другої категорії

Рецензенти:

С. Й. Шевчук

викладач Львівського державного музичного ліцею імені С. Крушельницької, спеціаліст вищої категорії

Л. О. Темерова

викладач Комунального закладу «Одеський фаховий коледж мистецтв імені К. Ф. Данькевича», спеціаліст вищої категорії, старший викладач

Відповідальна
за випуск

А. Г. Полещук

Рекомендовано

на засіданні методичної ради

Хмельницького фахового музичного коледжу імені В. І. Заремби

(протокол № 6 від 21 вересня 2022 р.)

© Круліковська Т. П., Туз Д. Р., 2023 р.

© Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСКАР КОЛЬБЕРГ	5
Монографія «Поділля» («Podole»).....	6
Вправи для закріплення матеріалу.....	8
Вибрані мелодії з етнографічної праці «Podole».....	11
Практичні завдання з сольфеджіо.....	16
РОЗДІЛ 2. АНТОН КОЦПІНСЬКИЙ	18
«Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії»	19
Вправи для закріплення матеріалу.....	20
Вибрані фольклорні записи народних пісень зі збірки «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії».....	24
Практичні завдання з сольфеджіо.....	29
РОЗДІЛ 3. МИХАЙЛО ЗАВАДСЬКИЙ	31
Вправи для закріплення матеріалу.....	35
Вибрані мелодії з фортепіанних та вокальних творів.....	36
Практичні завдання з сольфеджіо.....	40
РОЗДІЛ 4. ВЛАДИСЛАВ ЗАРЕМБА	42
Вокальна творчість. «Кобзар Тараса Шевченка».....	48
Вправи для закріплення матеріалу.....	53
Вибрані мелодії з педагогічних праць, фортепіанних та вокальних творів.....	56
Практичні завдання з сольфеджіо.....	61
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ. ПОКАЖЧИК	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Дослідження культури будь-якого регіону неподільно пов'язані з традиціями націй, які з тієї чи іншої історичної причини вплинули на його розвиток.

Історія Поділля здавна перетинається з історією польського народу. Тож, у контексті вивчення музичної культури Поділля ХІХ століття пропонуємо знайомство з творчістю українсько-польських діячів *Оскара Кольберга, Антона Коціпінського, Михайла Завадського, Владислава Заремби*, які відіграли важливу роль у розвитку культури регіону, становленні української фольклористики, музичної педагогіки та формуванні професійної композиторської школи в Україні.

Навчально-методичний посібник має тісні міжпредметні зв'язки предметів музично-теоретичного циклу – музичної літератури та сольфеджіо, та містить:

- матеріали про діячів, композиторів та їх творчу спадщину;
- нотні розділи, упорядковані з фольклорних збірок та авторських творів;
- ілюстративний матеріал (портрети, фотографії, ілюстрації з архівних нотних видань та етнографічних праць діячів ХІХ століття);
- завдання для практичного засвоєння та перевірки досягнутих результатів навчання (запитання, практичні та тестові завдання з музичної літератури; практичні, інтонаційні та творчі завдання з сольфеджіо);
- нотні додатки.

Виняткову роль у вихованні та навчанні учнів мистецьких шкіл становить український пісенний фольклор, який є важливим першоджерелом для формування національної свідомості та української ідентичності, розуміння особливостей культури та ментальності українського народу.

Пропонується активне практичне опрацювання мелодій з етнографічних праць та творів українсько-польських композиторів Поділля ХІХ століття в курсі сольфеджіо під час аудиторної та самостійної роботи учнів.

Для співу з листа обрано мелодії з творчості подільських композиторів ХІХ століття, які є результатом фольклорно-збирацької діяльності митців та активного творчого перетворення українських фольклорних традицій.

Музичний матеріал з творів, що перебувають у фондах бібліотек України (Київ¹, Одеса², Харків³, Львів⁴) та Польщі (Варшава⁵, Краків⁶), упорядковано в 4 розділи за творчими постатями композиторів ХІХ століття у хронологічному порядку.

¹ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

² Бібліотека Національної музичної академії ім. А. Нежданової

³ Бібліотека Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського

⁴ Бібліотека Національної музичної академії ім. М. Лисенка

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

⁵ Національна бібліотека Польщі (Biblioteka Narodowa w Warszawie)

⁶ Бібліотека Ягеллонського університету (Biblioteka Jagiellońska) в Кракові

Метою даного посібника є:

- привернення уваги учнів мистецьких шкіл до історичного минулого Поділля та його культурної спадщини;
- знайомство з творчістю маловідомих подільських композиторів XIX століття в системі міжпредметних зв'язків дисциплін музично-теоретичного циклу;
- розвиток навичок сольфеджування та співу з листа в умовах аудиторної та самостійної роботи.

Корисним у роботі буде *показчик*, в якому подано перелік основних ритмічних та інтонаційних труднощів з сольфеджіо.

Використання посібника «Мелодії з Поділля. Портрети українсько-польських композиторів XIX століття» є особливо актуальним та корисним сьогодні, коли велика зацікавленість зосереджується на вивченні та реконструкції специфічної культури окремих регіонів, відкритті маловідомих імен діячів та усвідомленні їх ролі у становленні та розвитку української музичної культури.

Рекомендовано для учнів мистецьких шкіл.

Тетяна Круліковська, викладач-методист

РОЗДІЛ 1
ОСКАР КОЛЬБЕРГ
(1814–1890)

Оскар Генрик Кольберг⁷ – відомий польський композитор, публіцист, музичний етнограф, член Краківської Академії наук, який здійснив неоціненний вклад у розвиток польської культури ХІХ століття.

Народився **22 лютого 1814 року** в місті Пшисуха Опочинського повіту Герцогства Варшавського (нині у Мазовецькому воєводстві) в родині відомого польського топографа, геодезиста і перекладача Юліуша Кольберга.

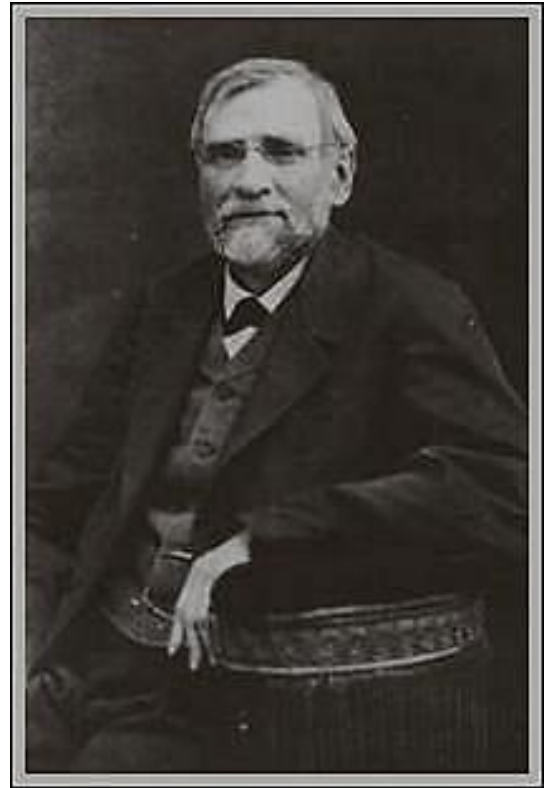
Після закінчення Варшавського лицю (1830) продовжував музичні студії в Німеччині. Був членом багатьох наукових товариств, зокрема Російського географічного (1865), Педагогічного товариства у Львові (1869), Товариства антропології та етнографії в Москві (1889).

На формування світогляду Оскара Кольберга здійснили вплив інтелектуально-артистичне середовище варшавських поетів, художників, літераторів, музикантів, науковців, а також сусідство і товаришування з родиною Шопенів, зокрема, і з майбутнім композитором **Ф. Шопеном**. Слід зазначити, що Оскар Кольберг брав уроки фортепіано у Ф. Веттера, навчався у І. Ф. Добжинського і Ю. Ельснера⁸.

На ранньому етапі своєї наукової діяльності Оскар Кольберг звертався до народної творчості, цікавився фольклором та етнографією польського народу та найближчих сусідів, зокрема, українців. За життя опублікував 38 томів монументальної праці **«Народність. Звичай, спосіб життя, мова, прислів'я, обряди, забави, пісні, музика і танці»** (1857–1890), куди увійшли дослідження про українську народну творчість та матеріальну культуру: «Покуття» (1882, 1883, 1888, 1889), «Хелмське» (1890–1891), «Перемиське» (1891), «Волинь. Обряди, мелодії, пісні» (1907), «Білорусь – Полісся» (1968), «Русь Карпатська» (1970–1971), «Русь Червона» (1976, 1979), «Поділля» (1994).

Повне зібрання творів О. Кольберга становить **понад 80 томів**.

Зацікавленість фольклором притаманна також **композиторській та публіцистичній діяльності** митця. Так, творча спадщина Кольберга-композитора, яку дослідники відносять до художньої течії «забутий романтизм», містить чимало **фортепіанних творів** (танцювальна музика, зокрема, «Куявяки

⁷ Портрет Оскара Кольберга. <https://gk-press.if.ua/velykden-u-chortivtsi-ochyma-oskara-kolberga/>

⁸ Юзеф Ельснер - польський композитор, педагог. Учитель Ф. Шопена.

в народному стилі», мазури та обертаси, фантазія і варіації), які спрямовані на пробудження патріотичних почуттів через звернення до народної культури і фольклору.

Серед *публіцистичних праць* композитора та фольклориста – статті для видань «Варшавська бібліотека» («Biblioteki Warszawskiej»), «Ілюстрований тижневик» («Tygodnika Ilustrowanego»), звіти про музичні подорожі, рецензії на збірники народних пісень, концерти, статті з історії та теорії музики, етнографії для енциклопедичного видання.

Наукова спадщина Оскара Кольберга здійснила неабиякий вплив на розвиток європейської фольклористики та етнографії в цілому, а також на формування методики дослідження та систематизації української народної культури зокрема.

Ірина Збир зазначає: *«Метод регіонального дослідження, підвалини якого запровадив та активно використовував у своїй роботі Оскар Кольберг, став визначальним у народознавчій науці кінця XIX – початку XX століття... Можна твердити, що послідовниками ідей польського збирача було багато українських фольклористів, зокрема В. Гнатюк, І. Франко, І. Колесса, Ф. Колесса та інші»* [3, с. 128].

Помер Оскар Кольберг **3 червня 1890 року** у Кракові (Австро-Угорщина), похований на Раковицькому цвинтарі.

«ПОДІЛЛЯ» («PODOLE»)⁹

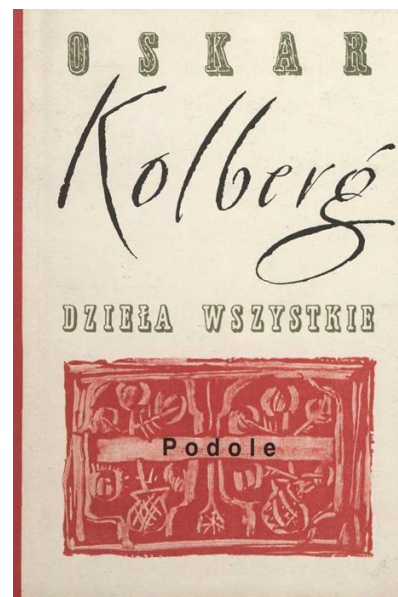
Регіональна специфіка фольклорних досліджень, поруч із жанровими та тематичними принципами, дала можливість проникнути в побут, культуру, звичаї та обряди певного регіону.

«Поділля» («Podole») том 47 – це монографія, що містить матеріали, які Кольберг збирав протягом майже тридцяти років. Ця колекція є результатом постійної уваги та пам'яті, спрямованих на один із найдалших регіонів колишньої Польської Республіки.

Перший контакт О. Кольберга з фольклорним матеріалом Поділля відбувся в 1858 р. Цей рік згадується в назві статті О. Кольберга «Пісні народу російського Поділля» як дата, що визначає час збору частини вміщеного там матеріалу.

Отже, до 1859 року О. Кольберг особисто не відвідував Поділля, про що зазначається в кореспонденції діяча. Його подорожі східними територіями «колишньої Польщі» фактично розпочалися лише після 1860 року. *Підтверджуються два перебування дослідника на Поділлі – 1867 та 1877 рр.*

Разом з тим, фольклорист вивчав праці

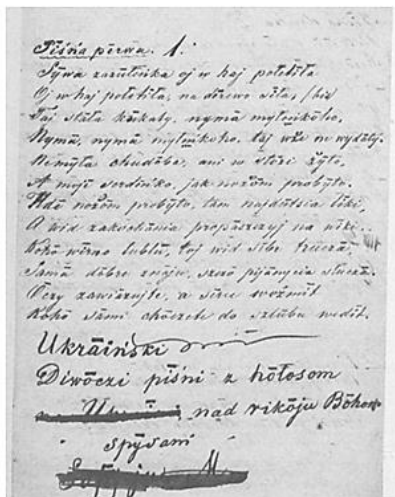

⁹ Kolberg O. Dzieła wszystkie. Wrocław-Poznań: PTL, 1994. T. 47: Podole. 299 s. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Oskar_Kolberg/Dziea_wszystkie_Tom_47_Podole/

дослідників Поділля, статті у періодичних виданнях, історичні праці тощо, які склали фундамент для формування монографії. Більше того, є записи пісень та інструментальних мелодій, підготовлених Кольбергом.

Монографія «Podole» базується на правилах, що застосовувались до всього видання творів Кольберга, та складається з таких розділів:

1. Край (Kraj): міститься опис регіону, його міст та селищ, фортець та інших географічних принад.

Рукопис О. Кольберга (з видання 1888 року)

5. Повсякденні пісні (Pieśni powszechne): розділ містить пісні про кохання, вірність та доброту, шлюб та сім'ю, жартівливі пісні, а також – балади, військові, трудові, релігійні та патріотичні пісні; шляхетні пісні. Частина пісень подана з нотним текстом.

6. Танці та мелодії без тексту (Tańce i melodie bez tekstu): мелодії представлені у одноголосному нотному викладенні та містять зразки з різних куточків Поділля.

7. Нереальний світ (Świat nadzmysłowy): розділ описує уяву людей про реальний та нереальний світи, забобони та вірування.

8. Історії. Прислів'я (Opowieści. Przysłowia): представлений зразками «Два брати», «Заховані скарби», прислів'ями.

Отож, регіональна специфіка фольклорних досліджень Оскара Кольберга, поруч із жанровими та тематичними принципами, дала можливість проникнути в побут, культуру, звичаї та обряди Поділля, містить етнографічний опис регіону та характеристики народної культури цієї місцевості.

Для **музичного фольклору** цінність праці полягає у викладенні **сорока пісень та інструментальних мелодій Поділля** (з Кам'янця, Летичева, Сатанова, Тернополя, Збаража, Вінниці та ін.), джерелом яких стали власні записи фольклориста, а також рукописи, надані дослідниками, що цікавилися місцевим фольклором.

Сьогодні праця «Podole» Оскара Кольберга становить інтерес для подальшого музикознавчого аналізу та вивчення.

2. Люди (Lud): змальовано населення, стан освіти, виробництва, а також особливості вбрання, помешкань, сфера діяльності (полювання, торгівля) на території краю.

3. Традиції (Zwyczajje): описано народні свята та традиції святкування Різдва, Нового року, Йордана, Великодня, спів гаївок, свято Івана Купала, обжинки, святкування Андрія.

4. Обряди (Obrzędy): серед обрядів – опис весільного обряду міста Кам'янця-Подільського та Китайгорода, весільні пісні Тарнопольського, а також обряд похорон.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

I. Дати відповіді на запитання:

1. Назвіть роки життя Оскара Кольберга.
2. Де навчався майбутній композитор, публіцист та фольклорист?
3. Яке середовище здійснило вплив на формування світогляду митця?
4. У яких педагогів навчався Оскар Кольберг?
5. Охарактеризуйте творчу спадщину Оскара Кольберга як композитора.
6. Які публіцистичні праці діяча Вам відомі?
7. Як Ви розумієте поняття «метод регіонального дослідження»?
8. У якому році вперше етнограф звернувся до вивчення фольклору Поділля?
9. Чи особисто перебував Оскар Кольберг на Поділлі?
10. Які матеріали склали фундамент для формування монографії «Podole»?
11. У яких розділах монографії «Podole» зібрано музичний матеріал?
12. Охарактеризуйте значення фольклорної діяльності Оскара Кольберга для розвитку європейської та української фольклористики.

II. Виконати тестові завдання:

1. Оскар Кольберг – відомий польський: а) художник;

б) політик;

в) учитель;

г) композитор та фольклорист.

2. Оскар Кольберг навчався гри на:

а) трубі;

б) скриці;

в) фортепіано;

г) кларнеті.

3. Оскар Кольберг товаришував з майбутнім композитором:

а) М. Лисенком;

б) Ф. Шопеном;

в) Й.С. Бахом;

г) Л. ван Бетховеном.

4. Оскар Кольберг цікавився фольклором:

а) українського та польського народу;

б) німецького та польського народу;

в) білоруського та польського народу;

г) українського та російського народу.

5. Повне зібрання творів Оскара Кольберга становить:

- а) 20 томів;*
- б) 80 томів;*
- в) 120 томів;*
- г) 1 том.*

6. Композитор Оскар Кольберг писав для фортепіано:

- а) етюдів;*
- б) кювяки і мазури;*
- в) марші;*
- г) гопакі.*

7. Монографія «Podole» присвячена вивченню фольклору:

- а) Волині;*
- б) Галичини;*
- в) Поділля;*
- г) Полісся.*

8. Оскар Кольберг перебував на Поділлі у роках:

- а) 1814 та 1867;*
- б) 1867 та 1890;*
- в) 1877 та 1890;*
- г) 1867 та 1877.*

9. Цінність праці «Podole» для музичного фольклору полягає у викладенні:

- а) 40 віршів;*
- б) 30 обрядів;*
- в) 40 пісень та інструментальних мелодій;*
- г) 20 казок та легенд.*

10. Монографія «Podole» складається з:

- а) 5 розділів;*
- б) 7 розділів;*
- в) 8 розділів;*
- г) 10 розділів.*

11. Послідовниками фольклорних ідей Оскара Кольберга стали українські фольклористи:

- а) М. Драгоманов;*
- б) І. Франко та Ф. Колесса;*
- в) М. Лисенко;*
- г) Л. Українка.*

12. Фольклорна спадщина Оскара Кольберга через звернення до народної культури спрямована на пробудження _____ почуттів:

- а) ліричних;*
- б) патріотичних;*
- в) естетичних;*
- г) інтелектуальних.*

III. Виконати практичне завдання:

З розділу «Вибрані мелодії з етнографічної праці «Podole»» Оскара Кольберга обрати декілька мелодій на вибір, заспівати їх, визначити жанри пісень та доповнити свою розповідь музичним матеріалом.

Вибрані мелодії з етнографічної праці «Podole»

1

2

3

4

5

Ой, як тужить, мила, серце за тобою

6

Ой не ходи, Грицю

7

Ой, вилетів сокіл

8

Як тобі, Маруню...

10

Пішла Ганзя по буряки

11

Кажуть люди...

12

Віють вітри, віють буйні
(оригінал в а-молл)

13

Обережно дівчинонько

14

Ой учора з вечора

15

Чом я в лузі не калина

16

У полі клен

17

Ой, є в полі криниченька

18

Повій, вітре з України

19

Летів орел понад морем

20

Коли любиш, люби друже

21

22

Шумка

Musical notation for 'Шумка' in 2/4 time, key of B-flat major. The first system consists of two staves. The second staff has two first endings labeled '1.' and '2.'.

23

Мелодія з Поділля

Musical notation for 'Мелодія з Поділля' in 2/4 time, key of B-flat major. It consists of two staves of music.

24

3 Поділля

Musical notation for '3 Поділля' in 2/4 time, key of B-flat major. It consists of three staves of music, with a triplet of eighth notes marked '3' in the second staff.

25

Ой не прийде дрібний дощик

Musical notation for 'Ой не прийде дрібний дощик' in 3/4 time, key of B-flat major. It consists of one staff of music.

26

Ой там на горі малювали малярі

Musical notation for 'Ой там на горі малювали малярі' in 2/4 time, key of D major. It consists of two staves of music.

27

Горе ж моє, горе, нещаслива доля

Musical notation for 'Горе ж моє, горе, нещаслива доля' in 3/4 time, key of D major. It consists of two staves of music.

28

Two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff contains measures 28 and 29. The second staff continues the melody for measure 29.

29

Сокіл, мамцю, сокіл, мамцю, високо літає

Two staves of musical notation in B-flat major (two flats) and 3/4 time. The first staff contains measures 30 and 31. The second staff continues the melody for measure 31.

30

Одна гора високая, а друга низька

Two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff contains measures 32 and 33. The second staff continues the melody for measure 33.

31

Стара мати сина оженила
(балада)

Two staves of musical notation in common time (C). The first staff contains measures 34 and 35. The second staff continues the melody for measure 35.

32

Мелодія з Кам'янця

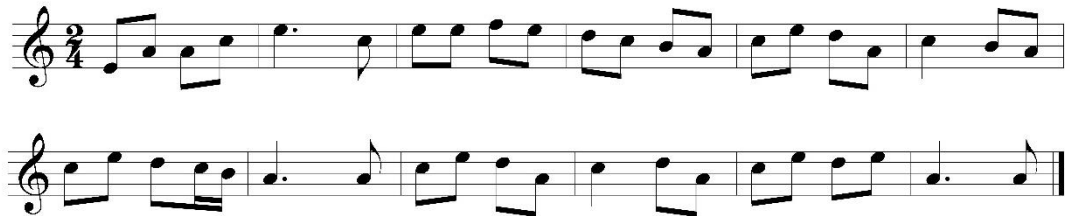
Three staves of musical notation in 2/4 time. The first staff contains measures 36 and 37. The second staff continues the melody for measure 37. The third staff contains measure 38.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З СОЛЬФЕДЖІО

1. Заспівати № 7. Створити другий голос до мелодії, використавши рух паралельними терціями та секстами; виконати двоголосся дуєтом (в ансамблі чи з фортепіано).

7

Ой, вилетів сокіл

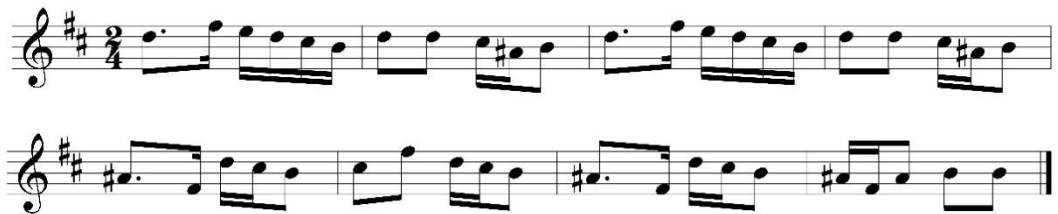

2. Заспівати № 20. Проплескати ритмічний малюнок. Визначити повторення в мелодії та вивчити приклад напам'ять.

Створити ритмічний супровід та записати його.

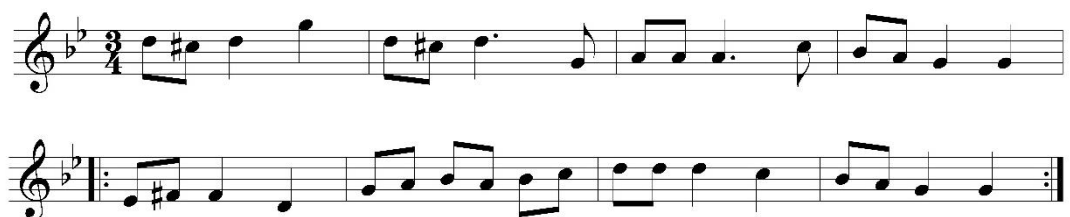
20

Коли любиш, люби друже

3. Заспівати № 21. Вказати та підписати альтеровані ступені. Визначити характерний інтервал, що утворився в мелодії, виписати його в зошит та розв'язати. Підібрати супровід до мелодії, співати з акомпанементом.

21

4. Заспівати № 23. Визначити ладову будову мелодії. Підібрати супровід із використанням акордів паралельних тональностей (B-dur – g-moll) та виконати приклад з акомпанементом.

23

Мелодія з Поділля

5. Заспівати № 27. Визначити рух мелодії по акордових звуках (виписати акорди в зошит, підписати назви, розв'язати). Записати мелодію з пам'яті. Підібрати супровід до мелодії та співати з акомпанементом.

27

Горе ж моє, горе, нещаслива доля

6. Заспівати № 30. Проплескати ритмічний малюнок.

Позначити: стрибок на **ч.5**, оспівування стійких ступенів нестійкими.

Вивчити приклад напам'ять та записати в зошит. Транспонувати приклад на інтервал **в.2** вгору та вниз, співати в утворених тональностях.

30

Одна гора високая, а друга низька

7. Заспівати № 32. Опрацювати ритмічний малюнок мелодії.

У мелодії прикладу визначити:

а) різновид секвенції, мотив та його переміщення;

б) рух мелодії по акордових звуках (визначити назви акордів, виписати акорди в зошит та розв'язати їх). Підібрати супровід до прикладу та виконати.

32

Мелодія з Кам'янця

РОЗДІЛ 2

АНТОН КОЦПІНСЬКИЙ

(1816–1866)

Антон Гіацинтович Коціпінський (1816–1866) – фольклорист, композитор, педагог, видавець та активний громадський діяч, який у 1846–1855 роках жив та працював у Кам'янці-Подільському.

Поляк за походженням, народився **1816 року** в місті Андрихів поблизу Кракова в сім'ї музиканта. Його батько був органістом катедри у Львові, куди сім'я переїхала невдовзі після народження сина. Музичну освіту здобував у **батька**, навчався гри на **фортепіано, органі та фісгармонії**.

10 років музикант прослужив у **австрійському військовому оркестрі** в Чернівцях на посаді капельмейстера, у 1846 році переїхав до Кам'янця-Подільського, де давав уроки музики. З 1847 року працював у нотному магазині. *«Ставши на службу в музичний магазин Модеста Биховського, Антон Гіацинтович одночасно збирав українські народні пісні, займався етнографією та музичною справою, брав участь у громадському житті міста»* [13, с. 21].

Панорама Кам'янця-Подільського. Гравюра Лемерсьє за малюнком М.Кулеші. Середина XIX ст.

Зокрема, у власному будинку А. Коціпінський *«...щонеділі влаштовує домашні концерти з виконанням українських і польських пісень, що користувалися успіхом в опозиційно настроєного студентства¹⁰»* [9, с. 384].

А. Коціпінського було вислано з Росії за знайдені у нього заборонені царською цензурою книжки, вірші й пісні, серед яких – твори польських і українських поетів Томаша Падури, Юліуша Словацького, Юзефа Крашевського. З 1849 по 1855 він жив і працював у Відні, водночас контролюючи свою музично-торговельну справу у Львові, Кишиневі і Кам'янці-Подільському. Однак, після 1855 року він повернувся до **Кам'янця-Подільського**, де організував фортепіанну школу, яка стала **першим осередком фортепіанної освіти на Поділлі**, працює у видавництві та нотному магазині, займається фольклорною діяльністю.

Про багатогранність особистості та активну діяльність Антона Коціпінського Любов Кияновська зазначає: *«Він був самовідданим діячем музичної культури: педагогом, у якого в Кам'янці-Подільському навчались численні учні, між іншим, Владислав Заремба; фольклористом, який збирав, записував та видавав народні пісні, передусім українські і польські, які*

¹⁰ Польські патріотичні організації, що виникли наприкінці 1850-х років у середовищі студентів і офіцерів, на хвилі загострення національно-визвольного руху розпочали підготовку Січневого повстання 1863 року.

побутували на Поділлі; видавець, який заснував музичне видавництво, і воно успішно діяло тринадцять років (1853–1866), і то не лише в Києві, а й у провінційних містах – Кам'янці-Подільському, Житомирі, Кишиневі» [7].

З 1855 року композитор постійно проживав у Києві, займався видавничою справою, сприяв популяризації в Україні музичної, насамперед, фортепіанної і пісенної літератури, особливо творів місцевих композиторів М. Завадського, В. Заремби, Й. Витвицького, Ф. Яроньського, Д. Бонковського та ін., брав активну участь у музичному житті міста як організатор аматорських музичних вечорів.

Серед оригінальних творів А. Коціпінського – полонези, мазурки для фісгармонії («Козак-полька», «Українська мазурка»).

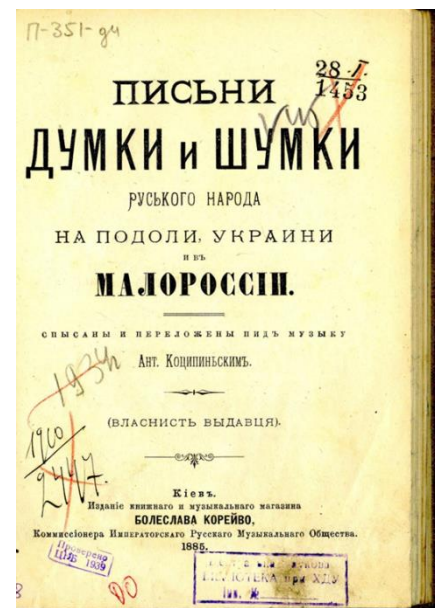
Помер Антон Коціпінський **1866 року**, був похований у Києві.

«ПІСНІ, ДУМКИ І ШУМКИ РУСЬКОГО НАРОДУ НА ПОДІЛЛІ, УКРАЇНІ І МАЛОРОСІЇ»

Однією із найвизначніших етнографічних праць Антона Коціпінського є збірка *«Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії»* [8], видана в Кам'янці-Подільському (1861) (додаток 2), а роком пізніше – у Києві (1862).

Збірка містить **сто пісень**, різноманітних за жанрами і за часом походження: епічні, ліричні, обрядові, жартівливі, весільні. *Кам'янецьке та київське видання не ідентичні, оскільки у першому (додаток 2) вміщено тільки виключно мелодії без будь-якого опрацювання, у другому – обробки пісень для голосу з фортепіанним супроводом* [7, с. 28].

У передмові, перекладеній на українську мову О. Гулаком-Артемівським, А. Коціпінський **високо оцінює українські народні пісні**, якими захоплюються усі народи: *«А прибуде хто з чужих країв, то швидко може покохати ті пісні, певні чуття і веселості, від того в них мусимо признати заклад правди, невимушену щирість»* [14, с. 556].

Титул видання А.Коціпінського, 1962

Майже 40 пісень автор зібрав і записав сам, інші запозичив із збірників М. Маркевича, В. Залеського та ін.

У збірці вміщено **козацькі, чумацькі, бурлацькі пісні, родинно-побутові, пісні про кохання, гумористичні та інші**.

Майже третина матеріалу, яка увійшла до збірки «Пісні, думки, шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії», була записана на Поділлі [14, с. 393].

Антон Коціпінський зазнав переслідування з боку поліції¹¹. Звинувачення і напади почалися з приводу видання його книги «Пісні, думки і шумки ...». Було заборонено продаж збірника.

Книжковий торговець Болеслав Корейво зберіг збірник і через деякий час (1883) одержав дозвіл цензури на перевидання збірки А. Коціпінського.

Переклад збірки пісень для фортепіано (*додаток 2 а*) здійснив **Віктор Зентарський** (1854–1920) – український композитор польського походження, учень С. Монюшка, чиє життя тривалий час було пов'язане з Поділлям, зокрема, з Кам'янцем-Подільським, а також з Києвом.

¹¹ У травні 1849 за збереження в своєму домі заборонених віршів Ю. Словацького Антона Коціпінського було вислано губернською владою з міста як «неблагонадійного». Через пропагування української музики був висланий з України Бібіковим.

ВПРАВИ НА ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

I. Підтвердити чи спростувати наступне твердження:

№ з/п	Твердження	Так	Ні
1.	<i>Антон Коціпінський – фольклорист, педагог, видавець та громадський діяч.</i>		
2.	<i>Дитинство композитор провів у Києві.</i>		
3.	<i>Життя композитора пов'язано з містами: Андрихів (поблизу Кракова), Львів, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Житомир, Кишинів, Київ.</i>		
4.	<i>Антон Коціпінський служив у австрійському військовому оркестрі.</i>		
5.	<i>Антон Коціпінський – автор театральних п'єс.</i>		
6.	<i>Антон Коціпінський є засновником музичного університету в Кам'янці-Подільському, який став першим осередком фортепіанної освіти на Поділлі.</i>		
7.	<i>Антон Коціпінський – вчитель Владислава Заремби.</i>		
8.	<i>З 1855 року Антон Коціпінський живе у Варшаві, бере активну участь в організації музичних концертів та видавництва нотної літератури.</i>		
9.	<i>Твори та праці Антона Коціпінського ніколи не видавались за його життя.</i>		
10.	<i>Етнографічна праця «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії» була заборонена цензурою.</i>		
11.	<i>Збірка «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії» містить 100 пісень, різних за жанрами: епічні, ліричні, обрядові, жартівливі, весільні.</i>		
12.	<i>Антон Коціпінський високо цінував українські народні пісні.</i>		

II. Виконати практичне завдання:

З розділу «Вибрані фольклорні записи народних пісень зі збірки «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії»» обрати декілька мелодій на вибір, заспівати їх, визначити жанр пісень та доповнити свою розповідь музичним матеріалом.

III. Дати відповіді на питання:

1. Охарактеризуйте дитячі роки Антона Коціпінського.
2. Розкажіть про різноманітні сфери діяльності Антона Коціпінського.
3. Яке фольклорно-етнографічне видання стало визначальним у творчості діяча? Що відомо про це видання?
4. З якої причини Антона Коціпінського було вислано царською цензурою за кордон?
5. Яке місце посідав Антон Коціпінський у громадському житті Кам'янця-Подільського та Києва?

IV. Виконати тестові завдання

1. Антон Коціпінський – фольклорист, педагог, видавець та громадський діяч, який у 1846-1855 роках жив на Поділлі у місті:

- а) Проскурів;*
- б) Житомир;*
- в) Вінниця;*
- г) Кам'янець-Подільський.*

2. Музичну освіту здобув:

- а) у приватних вчителів;*
- б) у батька;*
- в) у консерваторії;*
- г) самотужки.*

3. 10 років музикант служив у:

- а) придворній капелі;*
- б) військовому оркестрі;*
- в) аматорському театрі;*
- г) музичному товаристві.*

4. Антон Коціпінський організував у Кам'янці-Подільському:

- а) оркестр;*
- б) фортепіанну школу;*
- в) музичну газету;*
- г) університет.*

5. Учнем Антона Коціпінського був:

- а) Станіслав Монюшко;*
- б) Михайло Завадський;*
- в) Владислав Заремба;*
- г) Віктор Зентарський.*

6. Найвизначніша етнографічна праця Антона Коціпінського:

- а) «Поділля» («Podole»);*
- б) «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії»;*
- в) «Пісні народу російського Поділля»;*
- г) «Пісні польські і руські галицького люду».*

7. У чому полягає відмінність Київського видання (1862 р.) етнографічної праці Антона Коціпінського від Кам'янець-Подільського (1861 року)?

- а) у кількості пісень;*
- б) видання однакові;*
- в) у викладенні пісень (з фортепіанним супроводом);*
- г) у художньому оформленні.*

8. Кількість пісень у етнографічній праці Антона Коціпінського становить:

- а) 50;*
- б) 80;*
- в) 100;*
- г) 120.*

9. Яку кількість пісень автор зібрав і записав сам?

- а) майже 40;*
- б) усі пісні;*
- в) половину;*
- г) усі пісні запозичені з інших збірників.*

10. Який відсоток пісень збірки було зібрано на Поділлі?

- а) 100%;*
- б) усі пісні походять з інших регіонів;*
- в) майже третина пісень;*
- г) такий відсоток не визначено.*

11. Хто здійснив перекладення фольклорної збірки Антона Коціпінського для фортепіано?

- а) М. Лисенко;*
- б) В. Заремба;*
- в) В. Зентарський;*
- г) сам автор.*

12. У видавничій діяльності Антон Коціпінський популяризує творчість подільських композиторів:

- а) М. Завадського, В. Заремби, Й. Витвицького;*
- б) К. Ліпінського;*
- в) Т. Падури;*
- г) Ю. Зарембського.*

**ВИБРАНІ ФОЛЬКЛОРНІ ЗАПИСИ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ
ЗІ ЗБІРКИ «ПІСНІ, ДУМКИ І ШУМКИ РУСЬКОГО НАРОДУ
НА ПОДІЛЛІ, УКРАЇНІ І МАЛОРОСІЇ»**

1 А я люблю Петруся, та-й сказати боюся

Allegro moderato

2 Не ходи, Грищо, на вечорниці

Andante

3 По дорозі жук, жук, по дорозі чорний

Allegro moderato

4 Ой! За гаєм, гаєм

Allegro

5 Чи це ж тая криниченька?

Alegretto

6 Ой! Чи-ж бо я на світі одна?
Думка з Поділля

Andante

7

Ой! Ти дівчино зарученая

Andantino

8

На що мене зачіпаєш?

Moderato

9

Гей! Я козак з України!

Vivace

10

Чого мене зачіпаєш?

Allegretto scherzando

11

А у нашої вдовиці хата на помості

Andante

12

Чи я в лузі не калина була?

Andantino

13

Ой! Дівчино небого!

Moderato

14

Думка з Поділля

Andante sostenuto

Two staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The tempo is marked 'Andante sostenuto'.

15

Зажирилась дівчинонька

Andantino

Two staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The tempo is marked 'Andantino'. There are first and second endings indicated by '1.' and '2.' above the notes.

16

Ой! Чумаче, чумаче!

Moderato

Two staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The tempo is marked 'Moderato'.

17

Ох! Я нещасний! Що маю діять?

Andante

Two staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The tempo is marked 'Andante'.

18

Ой, пішов чумак у дорогу!
Думка чумацька

Andante sostenuto

Three staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second and third staves continue the melody. The tempo is marked 'Andante sostenuto'.

19

Ой! Місяцю, місяченьку!

Moderato

Two staves of musical notation. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The tempo is marked 'Moderato'.

20

Дівка в сінях стояла

Moderato

21

Шумить гуде дубровонька

Andante Tempo alla polacca

22

Нема гірше так нікому

Andante

23

Біду собі купила

Allegro moderato

24

Одна гора високая, а друга пизька

Allegro moderato quasi Andante

25

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться

Andante

26

Ой, зійди, зійди, ти зіронько та вечірня

Andante sostenuto

27

Коли любиш, люби друже!

Allegretto

28

Ой! Ходив чумак сім літ по Дону

Andante

29

Ой у полі, в полі...
Думка з України

Andante

30

Мене мати за те лають

Grave

31

Хилилися густі лози

Andantino

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З СОЛЬФЕДЖІО

Заспівати № 1. Опрацювати ритмічний малюнок мелодії.
Визначити в мелодії рух по акордових звуках та підписати назви акордів.
Грати супровід до пісні за вказаними позначеннями.

А я люблю Петруся, та-й сказати боюся

1 Allegro moderato

a-m E7 a-m C G7 C a-m E7 a-m
E7 a-m a-m E7 a-m E7 a-m
a-m E7 a-m E7 a-m

Заспівати № 8. Визначити стрибки в мелодії, підписати назви інтервалів та ступені, на яких вони утворюються. Позначити в мелодії рух по звуках D₇.

На що мене зачіпаєш?

8 Moderato

Заспівати № 10. Опрацювати ритмічний малюнок з пунктирним ритмом.
Визначити різновид мінору та вид хроматизму.
Підписати назви інтервалів, на які здійснено стрибки в мелодії.

Чого мене зачіпаєш?

10 Allegretto scherzando

Заспівати № 12. Проаналізувати лад мелодії, визначити ладову перемінність.
Знайти текст народної пісні та співати її зі словами.

Чи я в лузі не калина була?

12 Andantino

Заспівати № 21. Визначити різновид мажору. Проаналізувати рух мелодії по акордових звуках, підписати назви акордів.
Вивчити приклад та записати його з пам'яті.

21 Шумить гуде дубровонька

Andante Tempo alla polacca

Заспівати № 25. Вивчити приклад напам'ять, підібрати супровід із використанням тризвуків головних ступенів ладу та D₇.
Співати пісню зі словами.

25 Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться

Andante

Заспівати № 29. Опрацювати ритмічні групи в розмірі 6/8.
Створити ритмічну партитуру на два голоси (14 тактів) з використанням ритмічних груп в розмірі 6/8, записати її в зошит.
Виконати мелодію, ритмічну партитуру з одноступниками під гармонічний супровід викладача.

29 Ой у полі, в полі...
Думка з України

Andante

РОЗДІЛ 3.

МИХАЙЛО ЗАВАДСЬКИЙ

(1828–1887)

Одним з перших салонних композиторів ХІХ століття був **Михайло Адамович Завадський** – український композитор, педагог і піаніст польського

походження, який стояв у витоків української національної професійної культури на чолі з її основоположником **Миколою Лисенком**.

У музикознавчих та енциклопедичних джерелах міститься досить стисла інформація про життєвий та творчий шлях композитора.

Відомо, що Михайло Адамович Завадський народився **7 серпня 1828 року** в селі Михалківці на Поділлі (нині Ярмолинецького району Хмельницької області).

Поляк за походженням, Михайло Завадський навчався в **Київському університеті** (1862–1863), потім, як і багато інших діячів того часу, удосконалював освіту за кордоном. Згодом працював учителем гри на фортепіано, співу у місті Кам'янці-

Подільському та у Київському інституті шляхетних дівчат (60-ті роки).

Помер композитор 17 березня 1887 року на 59-му році життя. Українські джерела містять інформацію про поховання композитора у рідному селі, натомість – польські джерела вказують на поховання М. Завадського у Києві.

Михайло Завадський є автором понад 500 фортепіанних творів, в числі яких – 4 запорізькі марші, 12 думок, біля 60 шумок (42 з них видані в 1911 р. у Києві), 45 чабарашок, 2 рапсодії (№1 жанрово близька полонезу, № 2 – танцювальна, в дусі шумок і чабарашок), «Українська прядка», польки (в тому числі «Полішинель» і «Марія», опубліковані в Києві в 1859 р.), мазурки, вальси, п'єси «Баркарола», «Весняна полька», «Українська прядка», «Спогад про Київ» (салонна полька), «Українські танці ельфів», обробка пісні «Ой не шуми, луже», «Козак» (стакато-етюд) [17, с. 75–83].

Можна виділити декілька планів фортепіанної спадщини М. Завадського:

- **салонні твори:** вальси, польки, мазурки;
- **транскрипції та присвяти:** «Ой не шуми, луже» (ор. 100), Парафраз на тему Ф. Шопена «Як би на небі сонечком сіяла», Траурний марш та пісня з опери «Галька» С. Монюшка, Парафраз на дві пісні І. Коморовського,

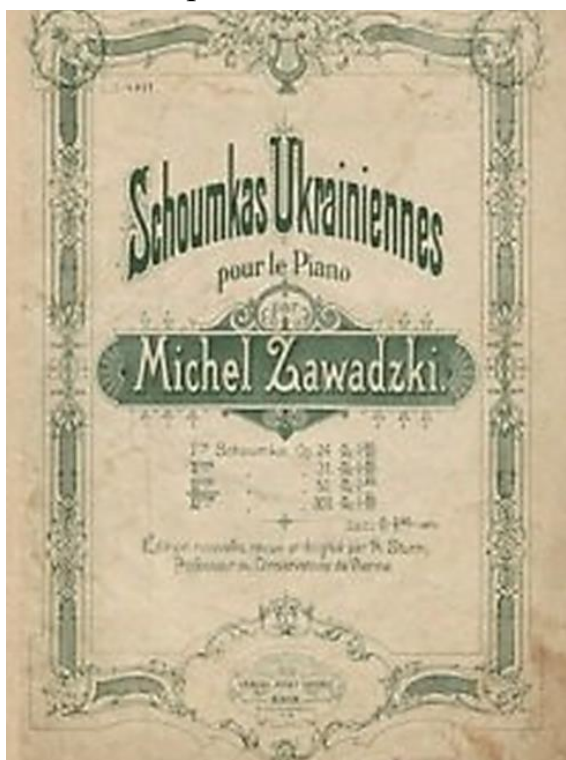
окремі фрагменти фортепіанних транскрипцій до п'єси «Марія» (за А. Мальчевським), Ювілейний полонез на честь І. Крашевського;

– **твори, основу яких складає українська пісня і танець:** думки, шумки, чабарашки ;

– **оригінальні твори, присвячені українській тематиці:** «Привітання степу», «Українська прядка», «Спогад про Київ» (салонна полька), «Козак» (стакато-етюд), «Українські танці ельфів»;

– **жанр рапсодії:** Перша українська рапсодія ор.71 та Друга українська рапсодія ор.146.

У творчій спадщині Михайла Завадського налічується понад 60 шумок, серед яких – **Schoumka Ukrainienne** (Два зошити по 12 творів у кожному), а також – Шумка українська (бурлацька) ор.81, Шумка (бурлеска) ор. 120, Шумка de concert ор. 300.

морденти, трелі), розлогими арпеджованими акордами у супроводі, несподіваними акцентами на слабких долях.

Особливе місце у творчому доробку Михайла Завадського посідають **Danser Ukrainien** (czabaraszki) ор. 339, які композитор чи не вперше вводить в композиторську практику в українській музиці. **Чабарашки** – живі танцювальні мелодії, в ритмічному та ладово-інтонаційному аспектах нагадують за формою козачок.

У шумках Михайла Завадського прослідковується вплив запальної ритміки українських і польських народних танців, що поєднується з дводольним розміром, квадратними побудовами, імпровізаційною мелодикою інструментального складу, яка насичена широкими стрибками, мелізматичними прикрасами (форшлагги,

характеру. В його спадщині – Перша українська рапсодія ор.71, Друга українська рапсодія ор.146.

Друга українська рапсодія ор.146 es-moll своїм загальним звучанням близька до рапсодій угорського композитора Ференца Ліста.

У 1846–1848 рр. Ф. Ліст концертував в Україні, та мав гостьові візити у містах Кам'янці-Подільському, Чорному острові, що на Поділлі. Про це писав у своїй монографії доктор мистецтвознавства В. Іванов: *«Так, за «дідівськими» переказами дізнаємося, що в 1847 році у будинку біля ратуші зупинявся угорський композитор і піаніст-виконавець Ференц Ліст, який проїжджав тоді через Кам'янець і навіть грав перед слухачами на фортепіано»* [5, с. 5]. Можна здійснити припущення, що Михайло Завадський міг бути особисто присутнім на виступах видатного музиканта.

Українським рапсодіям М. Завадського притаманні: яскраво-національний характер, віртуозно-імпровізаційний стиль, свобода змісту, форми, розгорнута структура, опора на пісенно-танцювальний матеріал, що базувався на фольклорних джерелах, поєднання двох образних планів – ліричного і танцювального.

Фортепіанна творчість М. Завадського є яскравою сторінкою української інструментальної класики ХІХ століття, що на основі європейських стильових ознак епохи Романтизму сформувала кращі національні традиції та заклала підвалини для розвитку професійної фортепіанної музики в творчості **Миколи Лисенка** та його послідовників.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

I. Дати відповіді на питання:

1. Де народився Михайло Завадський?
2. В якому закладі навчався майбутній композитор?
3. Де працював Михайло Завадський? На якій посаді?
4. В яких жанрах писав композитор?
5. Які фортепіанні твори написав Михайло Завадський?
6. Як Ви розумієте поняття – «салонний композитор»?
7. Основоположником якого жанру в українській фортепіанній музиці є Михайло Завадський? Хто з європейських композиторів здійснив вплив на автора?
8. Які риси притаманні українським рапсодіям Михайла Завадського?
9. Яку роль відіграла фортепіанна творчість Михайла Завадського у розвитку української професійної музики?

II. Вставити пропущені слова у наступні твердження:

1. Михайло Завадський народився 7 серпня 1828 року в селі _____ на _____.
2. Михайло Завадський навчався в _____ (1862–1863).
3. Працював учителем гри на _____, _____ у місті _____ та у Київському інституті _____.
4. Михайло Завадський – автор понад _____ фортепіанних творів.
5. Дві рапсодії, думки, шумки, чабарашки, а також польки, мазурки, вальси, п'єси – це твори для _____.
6. Стимулом для творчості Михайла Завадського були українська _____ та _____.
7. Завадський – основоположник жанру фортепіанної _____.
8. У творчій спадщині композитора – _____ фортепіанні рапсодії.
9. У Другій фортепіанній рапсодії відчувається вплив угорського композитора _____.
10. Багатьом творам Михайла Завадського властива опора на _____ матеріал.
11. У творчому доробку композитора є також _____ та _____ на слова польських поетів, твір за поемою А. Мальчевського «_____».
12. Фортепіанна творчість М. Завадського заклала підвалини для розвитку професійної фортепіанної музики в творчості _____ та його послідовників.

III. Виконати практичне завдання:

З розділу «Вибрані мелодії з фортепіанних та вокальних творів» обрати декілька мелодій з творів М. Завадського, заспівати або виконати їх на фортепіано, доповнити розповідь музичним матеріалом.

Вибрані мелодії з фортепіанних та вокальних творів

1

Шумка №24

2

Коник

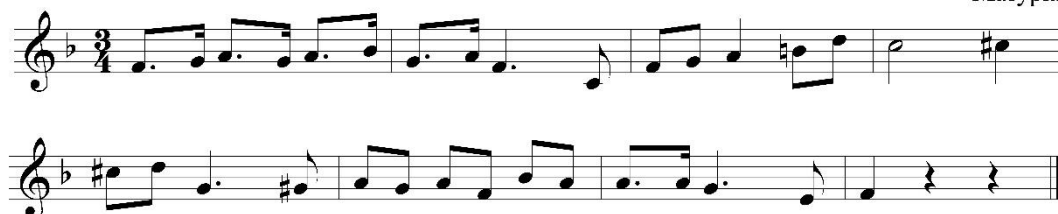
3

Полонез

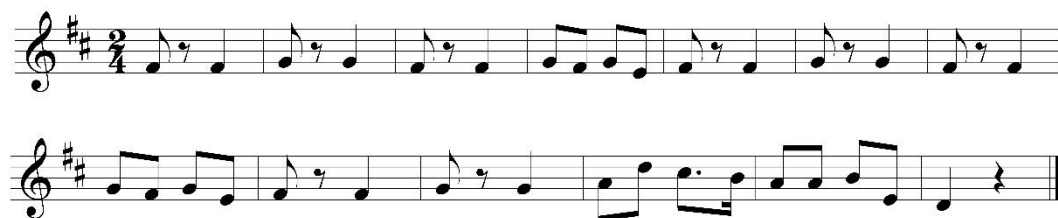
4

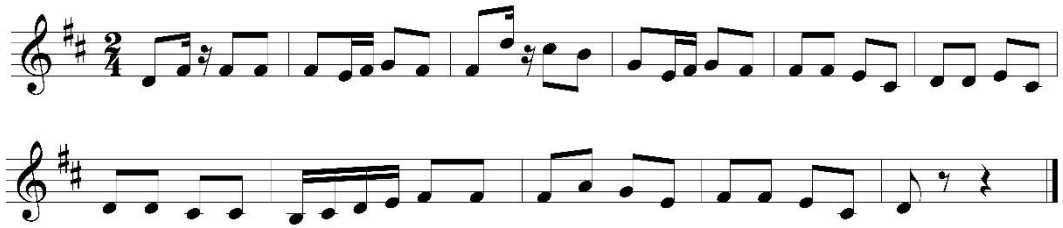
Щось мені сумно
Мазурка

5

Козак

7

8

Вальс

9

Запорожець

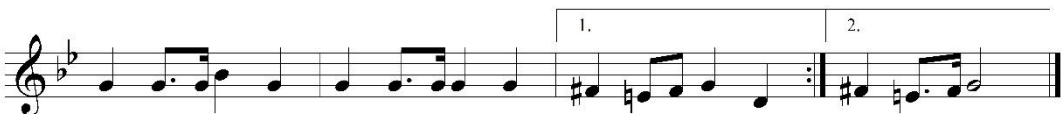
10

Чабарашки op.339

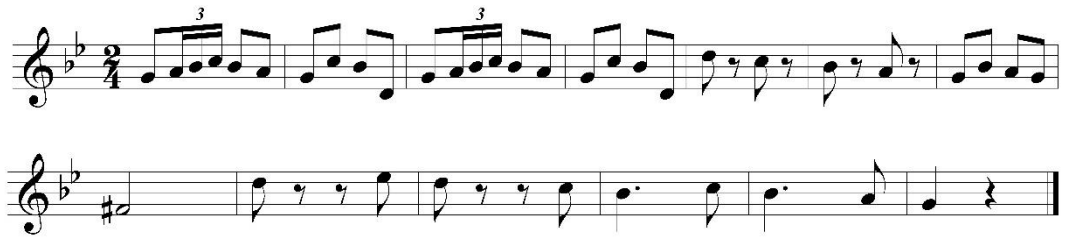
11

Lagrimosa

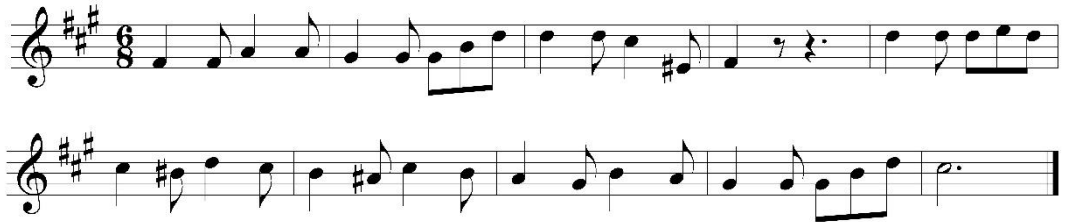
12

Українська шумка

13

Пісня Янка Цметарніка

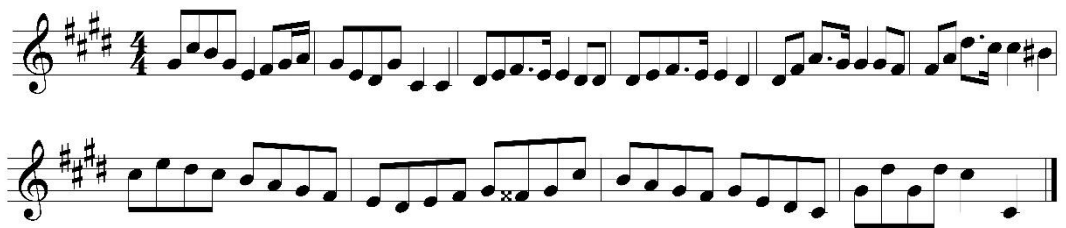
14

Шумка №17

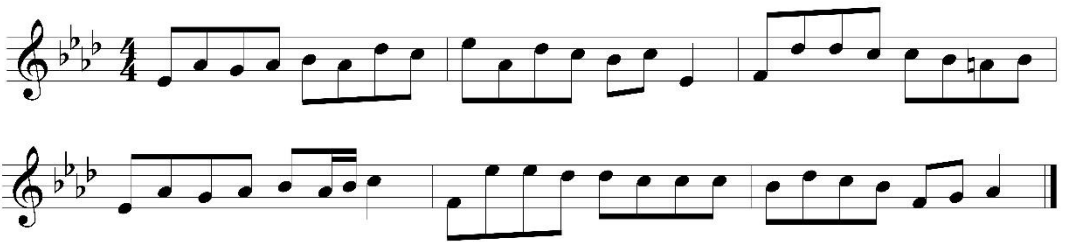
15

В старих бур'янах

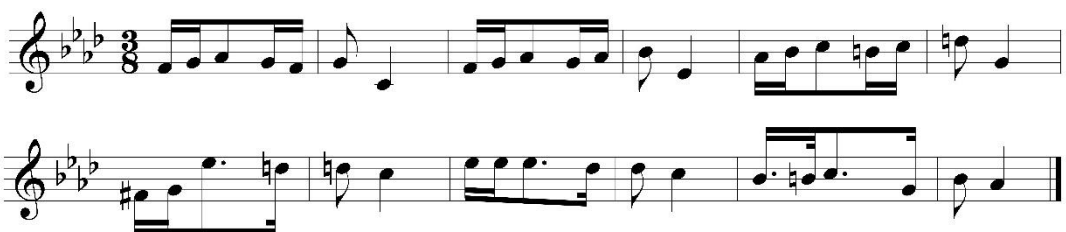
16

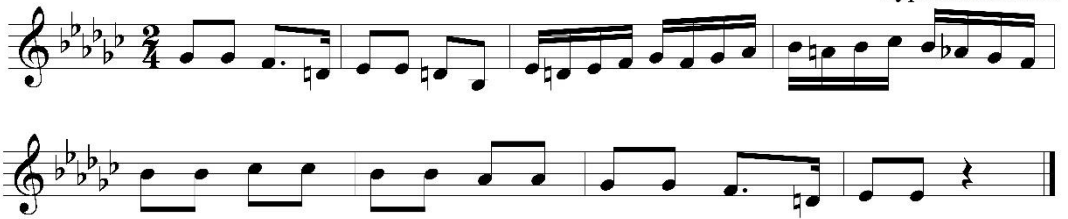
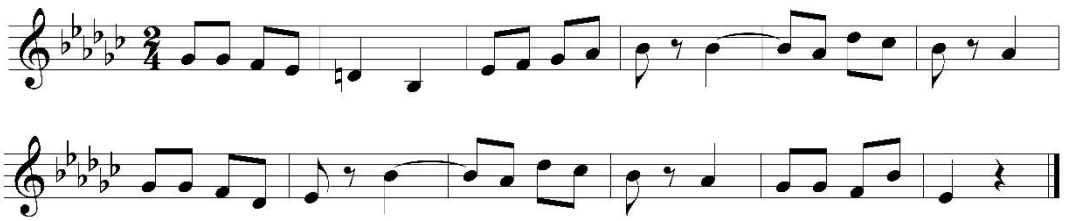
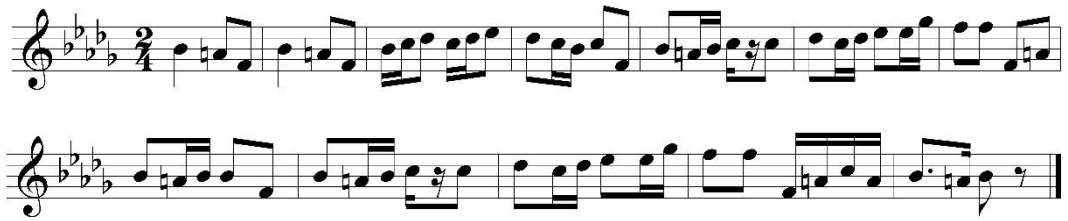
Гра

17

Берізка

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З СОЛЬФЕДЖІО

Заспівати № 1. Відзначити стрибки в мелодії та підписати назви інтервалів. Співати приклад з листа з транспозицією на **в.2** вгору і вниз.

1 Шумка №24

Заспівати № 4. Проплескати ритмічний малюнок мелодії. Проаналізувати тональний план та зіграти супровід з відхиленнями у споріднені тональності за запропонованою акордовою схемою.

4 Щось мені сумно
Мазурка

→ II D T K6/4 D7 T

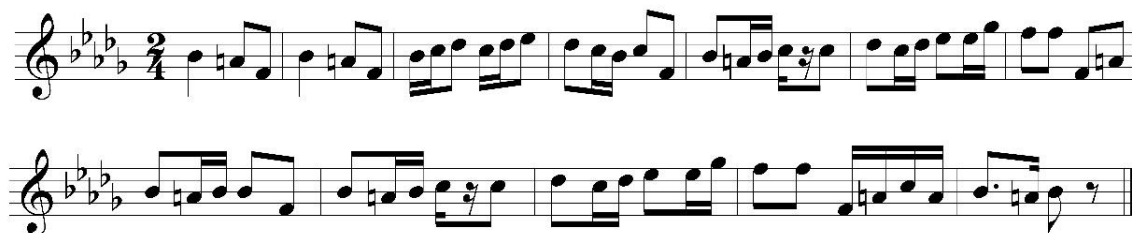
Заспівати № 14. Визначити різновид синкопи та попередньо опрацювати ритмічний малюнок. Створити ритмічний акомпанемент до мелодії, в якому ритмічно окреслити сильні доли тактів та використати внутрішньотактові синкопи. Виконати завдання дуєтом чи групою, розподіливши інтонаційні та ритмічні завдання між учасниками.

14 Шумка №17

Заспівати № 18. Опрацювати ритмічні групи, що зустрічаються в мелодії. Співати приклад з листа з транспозицією в a-moll та g-moll.

18

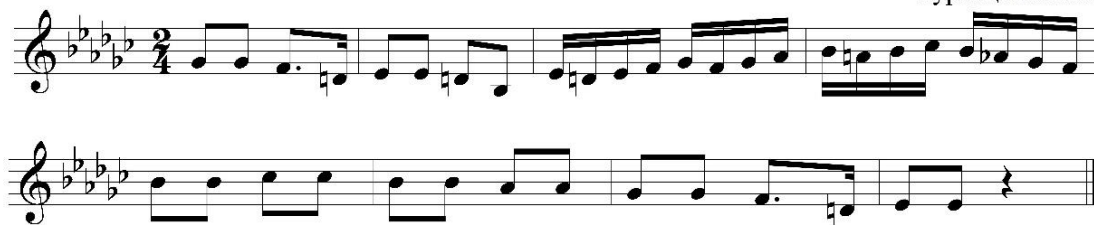
Четверта українська шумка оп. 80

Заспівати № 21. Здійснивши попередній аналіз нотного тексту, заспівати приклад з листа декілька разів, після чого записати його з пам'яті.

21

Погулялось, пожилося
Бурлацька пісня

РОЗДІЛ 4
ВЛАДИСЛАВ ЗАРЕМБА
(1833–1902)

Владислав Іванович Заремба – педагог та композитор, автор численних

фортепіанних, вокальних творів та педагогічних збірок «Співаник для наших дітей» («Spiewnik dla naszych dzieci») і «Маленький Падеревський» («Mały Paderewsky»), який відіграв позитивну роль у становленні української професійної музики та формуванні її національних ознак.

Народився Владислав Заремба **15 червня 1833 року** в м. Дунаївці на Поділлі в збідній шляхетській сім'ї. Невтішним є той факт, що в обласному архіві Хмельницької області прізвище Владислава Заремби не згадується в жодному з описів, а відтак – у фондах відсутня будь-яка інформація про життя і творчість подільського композитора.

В. С. Прокопчук чи не єдиний, хто згадує у своїй статті про батьків композитора: *«Батьки цінували музичне мистецтво, вдома завжди звучали українські і польські пісні. А Владислав переймався їх красою, формуючи багатий світ уяви, тонке сприйняття краси мелодій»* [12, с. 562].

1846 року В. Заремба з батьками переїхав до губерньського міста **Кам'янця-Подільського**. Його творчий шлях розпочався під орудою талановитого педагога, композитора й етнографа-фольклориста **Антоня Коціпінського** (1816–1866), який сприяв формуванню музичного світогляду, подальших життєвих і творчих уподобань молодого Владислава Заремби.

Після закінчення навчання В. Заремба на деякий час виїжджав до Польщі. 25 вересня 1854 року поліцмейстер рапортував Подільському губернаторові: *«Владислав Заремба, 22 років, приїхав давати уроки гри на фортепіано та в пошуках посади органіста. Проживає в місті з 8 вересня 1854 року. Житло на перших порах обладнав у Кармелітському монастирі. Працював органістом у костьолі (з 1855 року). Мав учнів фортепіанної гри»* [12].

З юнацьких років Владислав Заремба, як і його вчитель А. Коціпінський, збирав і записував народні пісні.

За невизначених обставин, можливо, через пропаганду польських національних ідей, можливо, і написання творів забороненими польською та українською мовами, за В. Зарембою було встановлено таємний поліцейський нагляд. Це спонукало молодого композитора 1856 року переїхати до **Житомира**, де розпочалась його активна музично-педагогічна й

композиторська діяльність: він давав уроки фортепіанної гри, виступав у концертах як соліст і акомпаніатор, учасник камерних ансамблів та згодом отримав запрошення до **Київського інституту шляхетних дівчат** на викладацьку посаду.

Цікаво, що саме 1855 року до Києва з Відня повернувся й А. Коціпінський, який відкрив у столиці на Хрещатику музичний магазин і музичну книгарню з філією в Житомирі, які стали осередками музичного життя. Можна зробити припущення, що впливовий педагог, активний громадський діяч А. Коціпінський міг далі спілкуватись зі своїм учнем, будучи в центрі культурних і політичних подій того часу.

Інститут шляхетних дівчат (м. Київ)

У Житомирі 30 травня 1861 р. народився син В. Заремби Сигізмунд, майбутній композитор. Відомо, що В. Заремба був пов'язаний із Житомирським театром, а також працював у приватних навчальних закладах.

Київський період (з 1862 року) становить розквіт педагогічної та композиторської діяльності Владислава Заремби, містить сольні вокальні та фортепіанні твори, зокрема, і для домашнього музикування.

Владислав Заремба отримав запрошення на викладацькі посади у Києві, де працював викладачем по класу фортепіано і хорового співу в **Київському інституті шляхетних дівчат, Левашівському інституті, приватних пансіонах.**

*Пансіон графині Левашової
(м. Київ)*

У 1860-х роках серед викладачів Київського інституту шляхетних дівчат були зібрані найкращі музиканти, серед яких – А. Панончіні, С. Blumenфельд, Дж. Вітвіцкі, студент Ф. Ліста М. Тутковський та інші. Це свідчить про високий професійний рівень В. Заремби, оскільки його запросили до закладу працювати поруч з

такими чудовими музикантами. Пізніше, з 1876 по 1902 рр. тут працював засновник української композиторської школи Микола Лисенко, з яким Владислав Заремба був особисто знайомий.

На той час Київський інститут шляхетних дівчат славився музичним вихованням, і окремі його випускниці здобули славу відомих піаністок і оперних співачок.

У числі гуманітарних наук музику викладали впродовж усього терміну навчання (6 років) за спеціальною програмою імператриці Марії, відповідно до якої передбачалося підготувати вихованок до оволодіння елементарними музичними знаннями.

Для занять з фортепіано відводилось 4 години на тиждень, хорового співу – 6 годин та сольного співу – 2 години. Окрім того, вихованки отримували знання з сольфеджіо та музичної грамоти, займались ансамблевим музикуванням.

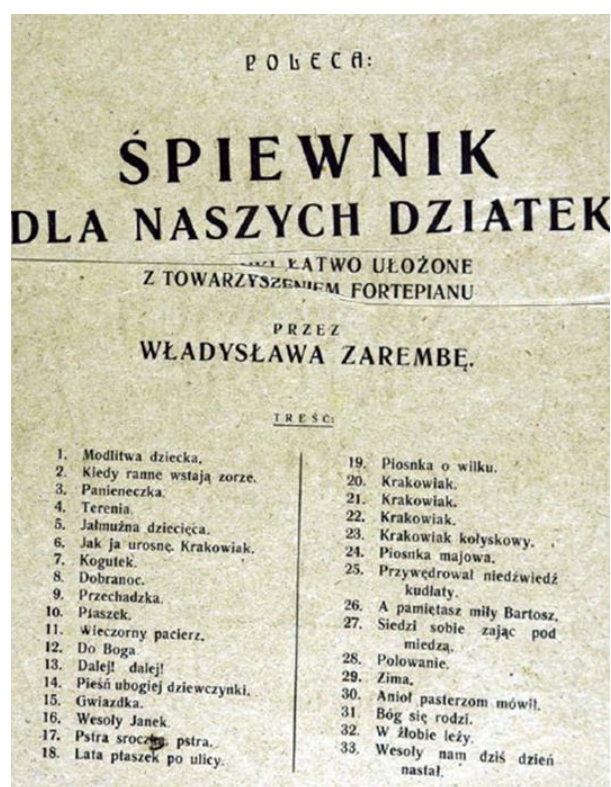
Педагогічна діяльність окреслила зацікавленість Владислава Заремби до жанрів фортепіанної та вокальної мініатюри, викликала потребу створення навчально-дидактичної літератури та формування педагогічного репертуару.

Вокальний збірник «Співаник для наших дітей» («Śpiewnik dla naszych dzieci») [19], який було видано видавництвом Л. Ідзіковського (Варшава), належить до творів педагогічного характеру й відповідає традиціям виховання дітей у польських сім'ях, пройнятих високою релігійністю та повагою до національних традицій.

Важливе місце у збірнику займають пісні релігійного змісту. Різноманітний **світ дитинства** автор передає: через **змалювання картин природи** («Коли рання встає зоря», «Поле», «Зірка», «Зима»; **зображення світу тварин і птахів** («Півник», «Пташка», «Літа пташок по вулиці», «Пісенька про вовка»); **пісні, пов'язані з емоційно-рухливою активністю дитини** («Прогулянка», «Полювання», «Веселий Янек», «Краков'як»; **соціальна тематика**, яка розкривається з урахуванням дитячого рівня сприйняття («Паняночка», «Милостиня для дітей», «Пісня бідної дівчинки»).

Інститут шляхетних дівчат (м. Київ)

Цілком імовірно, що збірник «Співаник для наших дітей» був укладений з метою приватної педагогічної практики для дітей із заможних польських родин, де музика відігравала важливу роль.

Не виключено, що на окремих творах цієї збірки міг виховуватись і син композитора – майбутній композитор Сигізмунд, для якого батько був першим учителем музики. Однак авторська присвята Владислава Заремби «Моїм онукам» дає точну інформацію про те, що збірка є підсумком педагогічної праці автора й, імовірно, упорядкована в останній період його життя.

«Маленький Падеревський» («Mały Paderewski») [18] Владислава Заремби представляє інтерес для дослідження дидактичної фортепіанної літератури другої половини XIX ст, дає можливість означити ключові педагогічні та естетичні погляди автора, коло жанрів, образної сфери, засобів музичної виразності, рівня складності фортепіанних творів, їх дидактично-пізнавальний та національно-виховний потенціал.

Слід зазначити, що Владислав Заремба позиціонує себе як укладач, упорядник збірки, про що відзначено на титульному аркуші нотного видання Леона Ідзіковського. Композитор трактує «Малого Падеревського» не як авторський опус (хоча він розміщує в ньому ряд власних творів), а як збірку творів різного походження, композиторських та народних, які він уклав за певними дидактичними правилами та з навчальними цілями.

Збірка «Mały Paderewsky» містить **53 твори**, котрі за тематикою можна поділити на: **фортепіанні транскрипції молитовних текстів**, які завершуються твором «Молитва» з опери «Halka» С. Монюшка; **фортепіанні обробки польських історичних та побутових пісень** різноманітної тематики; **фортепіанні перекладення творів** та популярних уривків з опер відомих польських композиторів – сучасників В. Заремби, серед яких: С. Монюшко, І. Коморовський, М. Завадський, З. Носковський, М. Огінський, Г. Венявський, Ф. Нововейський, І. Падеревський. Всі ці діячі здобули заслужену популярність у Польщі, здійснили вагомий внесок в розвиток музичної культури своєї Батьківщини.

Дитяча тематика представлена у збірці п'єсами, що проникають у світогляд дитини, змальовують картини та образи, близькі до дитячого сприйняття:

– *реальні персонажі дітей та їх чуттєво-емоційний світ* («Паняночка», «Дві Марисі», «Веселий Янек»);

– *картини природи та її мешканці* («Літа пташок по вулиці», «Жайворонки співає», «Вліз котик на плотик»);

– атмосфера польських пісень та національних танців («Краковяк», «Мазурка», «Полонез»).

Фортепіанна спадщина Владислава Заремби спирається на українську народну пісню, на ґрунті якої сформувалась національна традиція жанру обробки народних пісень.

Активний розвиток фортепіанного виконавства у другій половині XIX ст., зростання інтересу до домашнього музикування та професійного навчання гри на фортепіано окреслили особливу зацікавленість композиторів та музикантів до жанру фортепіанної обробки народної пісні, що в подальшому стало однією з передумов розвитку жанру фортепіанної мініатюри.

Українська пісенність відіграла визначну роль емоційно-образного та інтонаційного першоджерела у формуванні фортепіанної спадщини композитора та стала важливим чинником у становленні індивідуального композиторського стилю В. Заремби.

18 творів В. І. Заремби об'єднано загальною назвою «Українські мелодії». У їх числі:

- «Думка-шумка»;
- «Чи я в лузі не калина була» (думка);
- «Реве та стогне Дніпр широкий»;
- «В кінці греблі шумлять верби»;
- «Зібралися всі бурлаки»;
- «Черевиків немає, а музика грає, грає, жалю завдає!» (пісня і шумка);
- «Козак від'їжджає, дівчинонька плаче» (думка);
- «Гей-же ви, хлопці, славні молодці»;
- «Стоїть гора високая»;
- «Повій вітре на Вкраїну»;
- «Елегія»;
- «Де грім за горами, де сонечко сяє»;
- «Ой зійди, зійди, ти зіронька та вечірняя!»;
- «Сонце низенько, вечір близенько» (додаток 3) та ін.

Владислав Іванович Заремба відійшов у вічність **19 жовтня 1902 року**, похований у Києві на Байковому кладовищі.

Некролог. «Музика і театр». Київ, 1902.

* * *

† В. И. Заремба. Въ Кіевѣ 19 октября скончался одинъ изъ старѣйшихъ композиторовъ-педагоговъ Владиславъ Ивановичъ Заремба. Покойный родился 15 юня 1833 г. Съ 1862 года жилъ въ Кіевѣ въ качествѣ преподавателя игры на фортепіано при Левашовскомъ пансіонѣ и др. Заремба написалъ больше 30 пѣсенъ на слова Шевченко (Музыка до Кобзаря), польскіе романсы и пѣсни и фортепіанныя переложенія малорос. народныхъ пѣсенъ, а также составилъ «Сборникъ пѣсенъ польскихъ композиторовъ».

«КОБЗАР ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Втілення Шевченківської тематики в українській музиці ХІХ ст. перш за все пов'язане з творчістю Миколи Лисенка, автора «Музики до Кобзаря», творчий доробок якого становить понад 60 вокальних творів на слова Тараса Шевченка, проте ще й дотепер недостатньо досліджено роль попередників та сучасників Миколи Лисенка у інтерпретації поезій Шевченка та становленні музичної Шевченкіани ХІХ ст.

Владислав Заремба – автор збірки «Кобзар Тараса Шевченка» (видання Леона Ідзіковського в Києві, 1889 рік), яка складається з двох серій по 15 творів у кожному зшитку.

Цікавим є факт, який свідчить про перебування Тараса Шевченка на Поділлі восени 1846 року у експедиції для збору фольклорно-етнографічного та документального матеріалу для Київської археографічної комісії. В. Прокопчук висловлює припущення про творчі зустрічі Т.Шевченка з митцями та науковцями Кам'янця-Подільського, де зазначає, що: «... інтерес для Т. Г. Шевченка міг скласти Антон Коціпінський, музикант, педагог, збирач подільського пісенного фольклору – укладач збірки «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії», композитор, аранжувальник, автор відомої «Гандзі». Саме у цей час під його педагогічним керівництвом опанував основами музичної грамоти дунайчанин Владислав Заремба (1833-1902) – майбутній композитор і музикант. Під впливом творчості, а можливо, й зустрічі в Кам'янці-Подільському, згодом написав він біля 30 творів на слова Т. Шевченка. Серед них «Якби мені, мамо, намисто», «Утоптала стежечку», «Якби мені черевички», «Калина» та ін. [12].

Зміст переважної більшості вокальних композицій, у яких В. Заремба спирається на вірші Т. Шевченка, пов'язаний із типово народними характеристиками, а також відзначається проникненням у складний та багатий внутрішній світ своїх героїв.

Слід нагадати, що цей час відзначився переслідуванням з боку уряду української мови та культури, що згубно відбивалося на розвитку освіти, літератури й мистецтва. 1863 року міністром внутрішніх справ Петром Валуєвим було видано таємний циркуляр¹³

¹³ Валуєвський циркуляр (1863) – таємне розпорядження міністра внутрішніх справ Російської імперії Петра Валуєва до територіальних цензурних комітетів, в якому наказувалося призупинити видання значної частини книг, написаних українською мовою.

про заборону публікацій українською мовою, особливо педагогічних. Згідно з Емським указом¹⁴, з 1876 року заборонялося ввезення до імперії без окремого на те дозволу Головного управління будь-яких книг і брошур, що видавалися за кордоном українською мовою, не дозволялися різні сценічні вистави та читання, а також друкування текстів до нот цією мовою.

Збірка «Кобзар Тараса Шевченка» Владислава Заремби (видання Леона Ідзіковського в Києві, 1889 рік) складається з двох серій по 15 пісень у кожній.

Серія перша

1. Вітре буйний, вітре буйний. Думка. (Сопрано).
2. Ой умер старий батько. Думка. (Мецо-сопрано).
3. Минають дні, минають ночі. Думка. (Бас).
4. До сестри. Думка. (Сопрано).
5. Не журуся я. Думка. (Баритон).
6. Не тополю високою. Думка. (Сопрано).
7. Через гору піду. Пісня Стехи з «Назара Стодолі».
8. Зоря з місяцем над долиною пострічалася. Пісня хазяйки з «Назара Стодолі». (Сопрано).
9. Ой одна я, одна, як билиночка в полі. Думка. (Сопрано).
10. За думою дума роєм вилітає. Думка. (Баритон).
11. Чого мені тяжко. Думка. (Баритон).
12. Тече вода в синє море. Думка. (Баритон).
13. Закувала зозуленька. Пісня.
14. На вулиці не весело, в хаті батько лає. Пісня.
15. Нащо мені чорні брови.

Серія друга

16. У перетику ходила по горіхи.
17. Калина. Балада. Чого ти ходиш на могилу.
18. Як би мені черевики.
19. На городі коло броду.
20. Тра ла ла, тра ла ла, на базарі була.
21. Утоптала стежечку через яр
22. Думи мої думи! Ви мої єдині.
23. Ой люлі, люлі, моя дитино.
24. Над Дніпровою сагою.
25. І тут, і всюди, скрізь погано.
26. Як би мені, мамо, намисто.
27. Не женися на багатій, бо вижене з хати.
28. Сонце заходить, гори чорніють. Думка.
29. І багата я, і вродлива я. Думка.
30. Заповіт. Як умру, то поховайте.

Ці твори скомпоновані для різних голосів (сопрано, мецо-сопрано, баритон, бас) у супроводі фортепіано.

¹⁴ Емський указ – розпорядження російського імператора Олександра II (1876), спрямоване на витіснення української мови з культурної сфери і обмеження її побутовим вжитком.

Знайшли відгук у вокальному доробку В. Заремби теми сирітства, самотності, чужини, кохання, типово романтичні мотиви козацької волі, настрої журби й туги, які становлять образно-поетичний зміст віршів Т. Шевченка.

За образним змістом романси можна поділити на декілька груп:

- *твори філософського змісту, роздуми про тяжку долю*: «Минають дні», «Ой люлі, люлі», «І тут, і всюди – скрізь погано»;
- *твори про сирітство, самотність*: «Ой, умер старий батько», «Сонце заходить», «Ой одна я, одна», «Закувала зозуленька»;
- *твори про козака, загубленого на чужині, про козацьку волю*: «Тече вода в синє море», «Над Дніпровую сагою», «Не женися на багатій»;
- *твори про соціальну несправедливість і тяжку жіночу долю*: «Не журюся я, не спиться», «Не тополю високою», «На вулиці не весело», «Нащо мені чорні брови», «Якби мені черевики», «Якби мені, мамо, намисто», «І багата я, і вродлива я».

Сам автор означив **приналежність до пісні** декількох творів збірки, зокрема, «Закувала зозуленька», «На вулиці не весело, в хаті батько лає». До цієї групи також можна віднести пісні: «Через гору піду», «Як би мені черевики», «Тра ла ла, тра ла ла, на базарі була», «Утоптала стежечку через яр».

Пісням цієї групи притаманний народний колорит, який досягається завдяки опорі на танцювальні жанри, скромний гармонічний супровід в поєднанні з інтонаційною простотою та природністю мелодичної лінії. Типовим для народного типу викладу виглядає вибір куплетної чи куплетно-варіаційної форми пісень.

«Через гору піду» – пісня Стехи з драматичного твору «Назар Стодоля» Тараса Шевченка, у якому поет майстерно зображує ментальність українців, народні традиції й обряди – сватання, колядування, вечорниці, побутові сцени, а також фольклорні елементи.

Пісня «Через гору піду» (додаток 4.1) – це зразок пісні-монологу, де героїня сама характеризує себе і свою вдачу, легковажність і вигоду. Їй притаманний жвавий темп, неширокий діапазон мелодії, дводольний розмір, куплетна форма, нескладні тоніко-домінантові гармонічні співвідношення. Партія фортепіано у вступі створює танцювальний характер, згодом виконує роль простого гармонічного супроводу.

До більш **зрілих зразків романсової лірики** В. Заремби, що становлять другу групу вокальних творів, можна віднести наступні: «Ой умер старий батько», «Минають дні, минають ночі», «Не тополю високою», «Над Дніпровую сагою», «І тут, і всюди скрізь погано», «Тече вода в синє море». Вони відрізняються ускладненням мелодики, музичної форми, драматургічного розвитку та становлять перехідний етап від пісні-романсу до власне романсу як провідного жанру української вокальної музики.

Варто підкреслити, що «у XIX ст. пісня-романс стає провідним ліричним жанром української народної музики, у якому самобутньо снуються українська селянська лірика з образами та інтонаціями міської пісні та професійного романсу. На його формування вплинули ідеї романтизму, згідно з якими

народна пісня є невичерпним джерелом національних традицій, натхнення, виховання патріотизму» [6].

«Не тополю високою вітер нагинає» (додаток 4.2) – пісня-романс відноситься до зразків інтимної лірики, присвяченої темі дівочої долі, омріяного кохання та самотності.

У поезії Т. Шевченка виразно звучать фольклорні мотиви: наявний народно-баладний мотив, використано фольклорні символи (тополя, вітер, море), які майстерно зображає у вокальному творі В. Заремба. Романс відрізняється напрочуд органічним поєднанням поетичного тексту та музичного висловлювання.

У творі окреслено два розділи, які відтворюють різні емоційно-психологічні стани дівчини.

Перший розділ (f-moll) експонує образ дівчини, яка порівнюється з тополею, та її звернення до долі. Наспівність, широке дихання, наявність мелізматики, заокруглені завершення фраз, використання двічі гармонічного мінору наближують мелодію до народних ліричних пісень.

У другому розділі автор проникає у світ дівочих мрій про кохання (As-dur), мелодія набуває рис танцювальності. Але повернення до мінорної тональності, декламаційність мелодії підкреслюють трагізм і безнадію дівчини. Кульмінація припадає на вигук «Ой, мамо, мамо! Страшно дівувати», який підкреслено динамічно, фактурно, інтонаційно (виразні ходи на малу сексту, зменшену кварту, збільшену секунду), сприймається як вияв душевного болю дівчини.

Партія фортепіано доповнює характер твору інструментальними барвами (паралельний рух терціями, секстами, арпеджовані акорди, мелізми), пронизана тематичними інтонаціями у вступі, інструментальних програшах, післямові та сприяє наскрізному розвитку музичної форми, об'єднуючи розділи в єдине ціле.

Завершує збірку **«Заповіт»** (додаток 4.3), який став своєрідним гімном визвольної боротьби українського народу, втіленням мрії про його світле майбутнє¹⁵. Символічно, що в останньому романсі як підсумок зазвучали героїчні прагнення до визволення народу, розбудови нового вільного суспільства.

Музична мова **«Заповіту»** інспірована стилістикою романтизму, звідси – піднесеність, глибокий драматизм почуттів, багата палітра засобів виразності.

«Заповіт» В. Заремби вирізняється простотою та лаконічністю, написаний у куплетній формі. Мелодія заспіву не широка за діапазоном, розгортається неспішно, урочисто, містить поступальний хвилеподібний рух. Мінорний лад (f-moll) надає темі стриманої скорботи та зосередженості. Побудова фраз по два такти сприяє квадратності, дає можливість здійснювати розмірену ходу під час співу заповіту.

¹⁵ Легендарний **«Заповіт»** Тарас Шевченко написав 25 грудня 1845 року в Переяславі, в період тяжкої хвороби. Вірш уперше був опублікований під заголовком **«Думка»** в збірці **«Новые стихотворения Пушкина и Шевченки»** (Лейпциг, 1859). Повний текст уперше надруковано у Львові в журналі **«Мета»** (1863) під назвою **«Завіщаніє»**, а під редакторською назвою **«Заповіт»** уперше надруковано лише частину вірша в **«Кобзарі»** (1867). З того часу назва **«Заповіт»** стала традиційною.

Двотактова модулююча зв'язка в партії фортепіано підготовлює перехід в паралельну мажорну тональність (As-dur), у якій розпочинається приспів. Опис краси та величі української природи («Щоб лани широкополі, і Дніпро, і кручі...») змальовано мажорними фарбами.

Завершується «Заповіт» поверненням в основну тональність (f-moll). Привертає увагу заключний акорд однойменної тоніки у фортепіанному доповненні (F-dur), який сприймається як символ надії та кращого майбутнього України. Подібний прийом було використано композитором у завершенні романсу «І тут, і всюди – скрізь погано».

«Заповіт» містить типові для романсів В.Заремби особливості фактури (дублювання мелодії у партії фортепіано, використання паралельного руху терціями та секстами), а також заокруглені завершення фраз в мелодії (наприклад, V-#VII-I).

Усі ці особливості підкреслюють глибоку народність музичної мови композитора та близькість до ліро-епічних жанрів.

Досі залишається не дослідженим питання хронології створення вокальних творів, що увійшли до збірки «Кобзар Тараса Шевченка» Владислава Заремби.

Шевченкове слово, скероване до майбутніх поколінь українців, і сьогодні є особливо актуальним, сприймається крізь століття як сучасний заклик до визвольної боротьби проти поневолювачів та несправедливості.

Але чи не найбільш відомим став композитор В. Заремба в широких колах завдяки **обробкам пісень для голосу й фортепіано**, серед яких: «**Дивлюсь я на небо**» (сл. М. Петренка, муз. Л. Александрової) (додаток 4.4), «Ні, мамо, не можна нелюба любить» (сл. Є. Гребінки, музика народна), «Стоїть гора високая» (сл. Л. Глібова, музика народна), «Сонце низенько, вечір близенько» (романс із опери «Вій» М. Кропивницького, сл. С. Писаревського), «**Повій, вітре, на Вкраїну**» (сл. С. Руданського, муз. Л. Александрової) (додаток 4.5), «**Така її доля**» (сл. Т. Шевченка) (додаток 4.6) та ін., які донині користуються популярністю.

У жанрі вокальної обробки В. Заремба дав нове життя тим мелодіям, які були популярні в його середовищі. Поклавши їх на ноти й гармонізувавши, він сприяв їх популяризації в аматорських колах та професійному середовищі.

Вокальні твори було написано для домашнього музикування, яке широко практикувалось у культурі та мистецькому побуті XIX століття.

Згодом вокальні зразки композитора, завдяки своїй інтонаційній співучості, природній мелодичності, що поєднуються з народним типом викладу, увійшли до репертуару багатьох видатних виконавців.

Відомо, що солоспіви «Вітре буйний, вітре буйний» та «Над Дніпровою Сагою» Владислава Заремби були у складі камерно-вокального репертуару видатної співачки світового рівня **Соломії Крушельницької**.

Вокальні твори Заремби також блискуче виконували **Діана Петриненко** («Не тополю високою»), **Євгенія Мірошніченко** («Ні, мамо, не можна нелюба любить»), **Борис Гмиря**, **Іван Козловський**, **Анатолій Основ'яненко** («Дивлюсь я на небо»), **Володимир Стратьєв** («Думи мої, думи мої») та ін.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

I. Дати відповіді на питання:

1. У якому містечку на Поділлі народився Владислав Заремба?
2. Хто був вчителем майбутнього композитора?
3. Який інтерес унаслідував Владислав Заремба від Антона Коціпінського?
4. Який період є розквітом педагогічної і композиторської діяльності Владислава Заремби?
5. У яких закладах викладав Владислав Заремба? Які педагогічні праці він створив?
6. В яких музичних жанрах працював композитор? Який жанр фортепіанної музики став провідним у його творчості?
7. Які твори композитора об'єднано під назвою «Українські мелодії»?
8. Дайте загальну характеристику вокальної збірки «Кобзар Тараса Шевченка».
9. Які обробки пісень літературного походження зробив композитор. Назвіть найбільш відомі.
10. Хто з видатних співаків виконував вокальні твори Владислава Заремби?

II. Виконати тестові завдання

1. Владислав Заремба – композитор, піаніст, педагог та громадський діяч, народився у місті:

- а) Дунаївці;
- б) Житомир;
- в) Вінниця;
- г) Кам'янець-Подільський.

2. Вчителем його був:

- а) Оскар Кольберг;
- б) Тадей Ганіцький;
- в) Антон Коціпінський;
- г) Михайло Завадський.

3. Під впливом Антона Коціпінського Владислав Заремба:

- а) почав збирати і записувати народні пісні;
- б) працює в друкарні;
- в) пише наукові статті;
- г) очолює музичне товариство.

4. Таємний поліцейський нагляд за Зарембою було встановлено за:

- а) переїзд до іншого міста;
- б) написання творів забороненими українською та польською мовами;
- в) порушення правил дорожнього руху;
- г) несплату мита.

5. У Житомирі Владислав Заремба:

- а) давав уроки фортепіано;*
- б) виступав на концертах як соліст та акомпаніатор;*
- в) працював у театрі;*
- г) всі попередні варіанти відповідей вірні.*

6. Владислав Заремба працював у Інституті шляхетних дівиць та Левашівському інституті, де навчав:

- а) фортепіано і співу;*
- б) математики;*
- в) гарних манер;*
- г) історії.*

7. У творчій спадщині Владислава Заремби:

- а) симфонічні твори;*
- б) музика до театральних п'єс;*
- в) вокальні та фортепіанні твори;*
- г) всі попередні варіанти відповідей вірні.*

8. Найбільш популярним у фортепіанній спадщині Владислава Заремби став жанр:

- а) фортепіанної сонати;*
- б) фортепіанної рапсодії;*
- в) етюд;*
- г) фортепіанної обробки.*

9. «Кобзар Тараса Шевченка» містить:

- а) дві серії по 15 романсів;*
- б) 20 романсів;*
- в) 10 романсів;*
- г) 2 романси.*

10. «Дивлюсь я на небо» Владислава Заремби – :

- а) обробка пісні для голосу і фортепіано;*
- б) романс;*
- в) опера;*
- г) фортепіанний твір.*

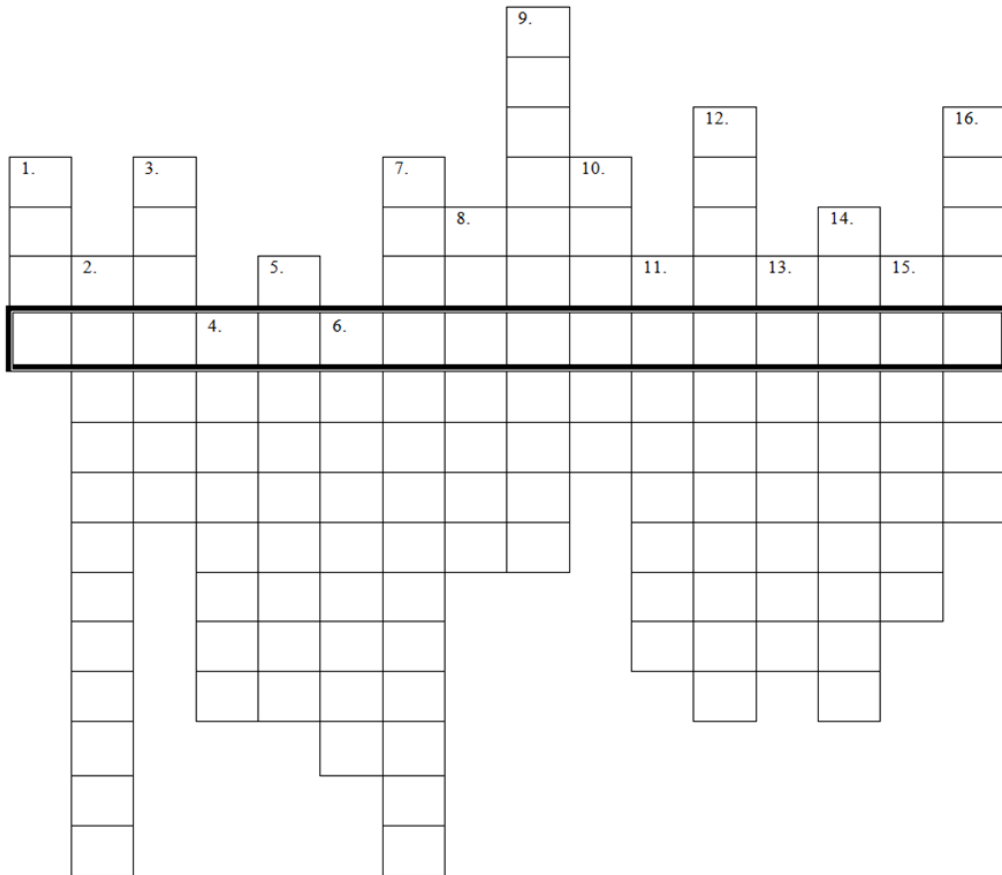
11. «Співаник для наших дітей» та «Маленький Падеревський» – це:

- а) журнали;*
- б) вокальні твори;*
- в) фортепіанні твори;*
- г) педагогічні збірки.*

12. Син Владислава Заремби Сигізмунд став:

- а) науковцем;
- б) композитором;
- в) скрипалем;
- г) військовим музикантом.

III. Розв'язати кросворд та визначити ключове слово:

1. Місто, в якому проживав В.Заремба та досяг найбільшого творчого розквіту.
2. Автор музики пісні «Дивлюсь я на небо».
3. Владислав Заремба – ... (професія, рід діяльності).
4. Містечко, в якому народився Владислав Заремба.
5. Місто, в якому Владислав Заремба проживав та працював у театрі.
6. Син композитора, який продовжив справу батька, мав ім'я ...
7. Назва найбільш популярної обробки Заремби для голосу з фортепіано.
8. Владислав Заремба – ... (володіння інструментом).
9. Більшість творів Владислава Заремби написана для домашнього ...
10. Назва збірки вокальних творів на слова Тараса Шевченка.
11. Місто, у якому навчався майбутній композитор.
12. Назва педагогічної праці композитора – «Маленький ...».
13. Автор поетичного тексту пісні «Дивлюсь я на небо».
14. Владислав Заремба – автор музичних творів.
15. Жанр, який став найбільш популярним у фортепіанній та вокальній творчості Владислава Заремби.
16. Назва педагогічної праці Владислава Заремби – «... для наших дітей».

Вибрані мелодії з педагогічних праць,
фортепіанних та вокальних творів

1 Прогулянка

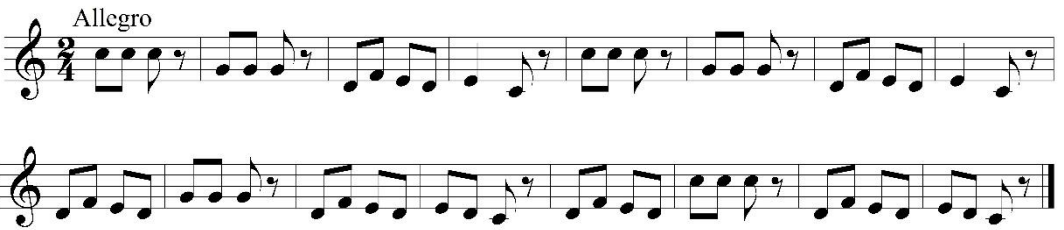
2 Зоря

3 Вечірня молитва

4 Тра-ла-ла, тра-ла-ла, на базарі була

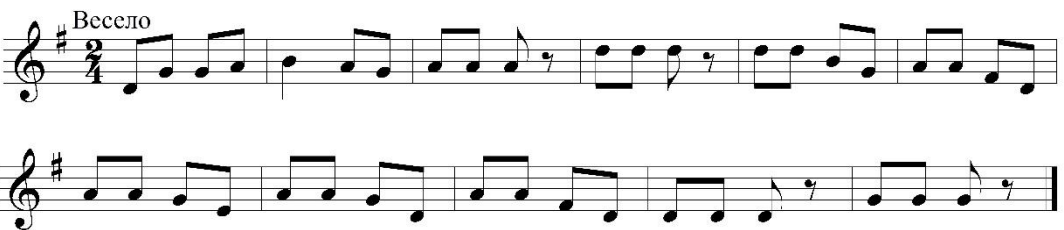
5 І тут, і всюди - скрізь погано

6 Ні, мамо, не можна

7 Медвідь кудлатий

8

Краков'як

Жваво

9

Краков'як

10

Закувала зозуленька

Lento

11

Ой, одна я, одна, як билиночка в полі

Andante

12

Ой, зійди, зійди ти зіронька вечірня

Andante

13

Думка "Чия в лузі не калина була"

Andante

14

Утоптала стежечку через яр

Allegro

Vільно

Поволі

Moderato

Весело

Lento

Allegro

Andante

23

І багата я, і вродлива я

24

Стоїть гора високая

25

Через гору піду

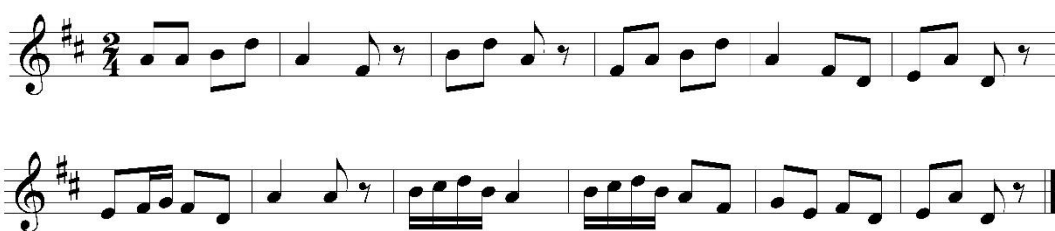
26

Мазурка

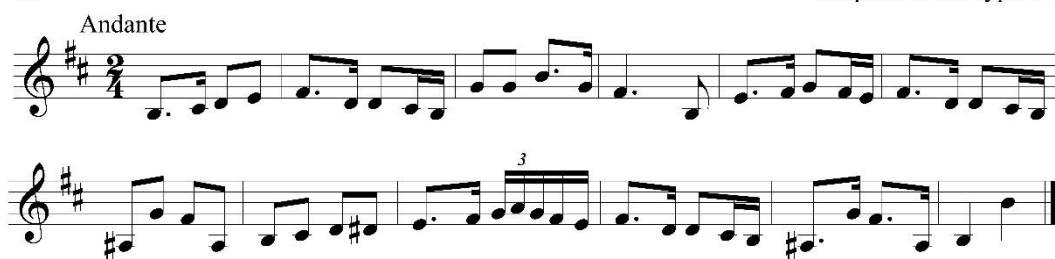
27

Якби мені, мамо, намісто

28

Зібралися всі бурлаки

29

Україно, Україно, Божа ти дитино

Allegretto

30

Козак виїжджає, дівчинонька плаче

Andante

31

Що співаєш, жайворонку

Andante

32

Добра ніч

Andante

33

Над дніпровою сагою

Andante

34

Вітре буйний

Andantino

35

Черевиків немає, а музика грає!

Allegro

36

Не тополю високою вітер нагинає

Andante

37

Повій, вітре, на Україну

38

Така її доля

Andantino

39

Дивлюсь я на небо

Andante

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З СОЛЬФЕДЖІО

Заспівати № 5. Опрацювати ритмічні групи в розмірі 3/8; визначити тритон в мелодії, виписати його в зошит та розв'язати.
Вивчити приклад та записати в зошит з пам'яті.

5 І тут, і всюди - скрізь погано

Andante

Заспівати №6. Визначити мотив секвенції та крок переміщення.
Транспонувати мелодію з листа на **в.2** вгору та вниз.

6 Ні, мамо, не можна

Andante

Заспівати № 8. Визначити тритон в мелодії, виписати його та розв'язати.
Проаналізувати види синкоп та опрацювати ритмічний малюнок мелодії.
Створити ритмічний акомпанемент та виконати приклад, долаючи ритмічні та інтонаційні труднощі.

8 Краков'як

Жваво

Заспівати № 9. Визначити рух мелодії по акордовим звукам, виписати акорди в зошит та розв'язати їх.
Підібрати супровід до мелодії та співати з акомпанементом.

9 Краков'як

Заспівати № 18. Визначити різновид хроматизмів в мелодії та проаналізувати інтервали, на які здійснено стрибки в мелодії. Здійснити письмово транспозицію прикладу на $\text{v}2$ вниз та співати з супроводом.

18

Пісня

Moderato

Заспівати № 26. Визначити жанрові особливості мазурки та опрацювати ритмічний малюнок прикладу. Проспівати альтеровані ступені мінору з розв'язанням. Виконати приклад з супроводом у відповідному характері.

26

Мазурка

Tempo di mazurka

Заспівати № 26. Визначити та опрацювати метро-ритмічні складнощі прикладу. Відпрацювати зміну диригентської схеми.

Врахувавши ладову перемінність, створити другий голос, використовуючи паралельний рух та сходження голосів в унісон прими чи октави.

Співати дуєтом з фортепіано чи в ансамблі.

30

Козак виїжджає, дівчинонька плаче

Andante

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вирішуючи важливі завдання культурного та національно-патріотичного виховання, посібник «Мелодії з Поділля. Портрети українсько-польських композиторів ХІХ століття» спрямований на розвиток спеціальних музичних здібностей вихованців мистецьких шкіл на уроках з музично-теоретичних дисциплін, а саме: розвиток інтелектуальної та чуттєво-емоційної сфери учнів, пам'яті, музичної ерудиції, почуття ладу, метро-ритму, внутрішнього слуху, вокально-інтонаційних навичок, удосконалення навичок сольфеджування, аналізу музичного тексту, активного творчого перетворення музичного матеріалу у власній практиці тощо.

Відповідно до Типової програми навчальної дисципліни «Музична література» середнього (базового) підрівня початкової мистецької школи (укладачі Гукова В.В., Кушнір О.В., Назар Л.Й., Панасенко І.О., Соколова Л.С.) (2022 р.), матеріал буде корисним у вивченні **Модуля 18: Музика доби романтизму. Видатні представники різних національних композиторських шкіл доби романтизму (8 клас (четвертий рік навчання, II семестр))**. Підрозділ 18.8.1. присвячено вивченню пісенно-хорової музики українського романтизму, де поруч з іншими представниками розглядається пісенна творчість Владислава Заремби.

Також посібник стане корисним у реалізації Типової освітньої програми з музичного мистецтва у класі *музичного фольклору*, де передбачено отримання результатів навчання з дисциплін «Сольфеджіо» та «Фольклор народів України».

Музичний матеріал, який базується на національних пісенних зразках, рекомендований для опрацювання на уроках сольфеджіо.

Сольфеджування – одна з основних форм роботи на уроці сольфеджіо, яка потребує попередньої підготовки та систематичної праці протягом усього періоду вивчення дисципліни.

Під час роботи в курсі сольфеджіо пропонуємо виконувати такі завдання: читання прикладу з листа, вивчення музичного прикладу напам'ять, спів прикладу з транспозицією, транспонування з листа незнайомих мелодій в сусідні тональності, спів з гармонічною підтримкою учителя або з власним акомпанементом, запис мелодій з пам'яті.

Приклади для сольфеджування рекомендовано підбирати до уроку з урахуванням року вивчення дисципліни, завдань курсу, теми, а також потреб, інтересів, можливостей та вікових особливостей учнів.

Комплексне опрацювання запропонованого матеріалу з музичної літератури і сольфеджіо є запорукою мотивації та зацікавлення учнів, розширення їх світогляду та ерудиції. Такий підхід допоможе усвідомити та оцінити художню цінність запропонованих мелодій, виявити їх стилістичні особливості (приналежність до народно-пісенної творчості, обробка, авторський матеріал) та напрацьовувати практичні навички.

Характерними рисами запропонованих мелодій посібника є наспівність та мелодизм, наслідувані від української народної пісні: плавність мелодії в поєднанні з рухом по акордових тонах, секвенційний розвиток, м'які завершення фраз.

Прикладам властива чітка тональна визначеність, коло тональностей переважно в діапазоні 1-4 ключових знаки. Для засвоєння більш складних тональностей рекомендується виконати транспозицію.

Ладову основу мелодій становить натуральний мажор, мінор трьох видів, паралельно-перемінний лад. Окремі мелодії містять прохідні та допоміжні хроматизми та альтеровані ступені (підвищення IV щабля в мінорі призводить до утворення двічі гармонічного різновиду, характерного для ладової будови української народної пісні).

Основні метро-ритмічні складності – використання ритмічних груп з шістнадцятими, різновидів пунктирного ритму, синкоп, тріолей в простих та складних розмірах, а також змінні розміри.

Інформацію про основні ритмічні та інтонаційні труднощі прикладів для сольфеджування подано у **ПОКАЖЧИКУ**.

ПОКАЖЧИК

ритмічних та інтонаційних труднощів

1. МЕТР, РИТМ, РОЗМІР		
Труднощі	Розділ	Приклади
	1	1, 2, 4, 28, 30, 32
	2	1, 27
	3	1, 21
	4	10, 14, 27, 35
	1	2, 3, 5, 16, 28
	2	1, 8, 9, 19, 20, 22
	3	9
	4	10, 18, 21, 23, 27, 30
	1	3, 16, 18, 20
	2	19, 20, 27
	3	18
	4	21, 25, 30
	1	5, 6, 7, 15, 17, 21, 27, 29
	2	6, 11, 2, 25
	3	2, 3, 8
	4	12, 18, 31, 32, 34, 39
	1	1, 4, 6, 12, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 30, 32
	2	4, 8, 10, 14, 16, 17, 19, 21, 24, 27
	3	3, 11, 15
	4	10, 16, 17, 23, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 36
	1	14
	2	11, 26
	3	
	4	22
Тріолі	1	24
	2	
	3	12
	4	11, 34, 38
Різновиди синкоп	1	13, 25, 31
	2	
	3	14, 19, 20
	4	8, 9, 16, 30
Розмір 3/8 (6/8*)	1	8, 9
	2	7, (29*)
	3	10, (13*), 17
	4	3, 5, 6, 19, 20, 24
Перемінний розмір	1	19
	2	
	3	
	4	30, 37

2. РУХ ПО ЗВУКАХ АКОРДІВ ТА ХАРАКТЕРНИХ ІНТЕРВАЛІВ

Труднощі	Розділ	Приклади
Головні тризвуки ладу та їх обернення	1	1, 5, 6, 7, 13, 18, 28,29
	2	1, 2, 8, 12, 19, 21
	3	1
	4	5, 7, 11, 12, 13, 17, 24, 25, 31
Зменшений тризвук	1	1, 13, 15, 27, 32
	2	13
	3	15
	4	
D₇ та обернення	1	
	2	8
	3	
	4	20 (D ^{6/5})
D VII₇	1	27
	2	
	3	
	4	9
Характерні інтервали та тритони	1	11 (зм.5), 12 (зм.7), 15 (зм.5)
	2	8 (зм.5)
	3	
	4	5 (зм.5), 28 (зм.7), 32 (зм.5), 36 (зм.4)

3. ЛАД. СЕКВЕНЦІЯ. ХРОМАТИЗМИ

Ладова перемінність	1	6, 13, 15, 22, 23, 32
	2	1, 2, 5, 12, 17, 18, 22, 29, 31
	3	6
	4	10 (одноіменний), 13, 39
Гармонічний мажор	1	
	2	21
	3	
	4	10
Секвенція	1	29
	2	3, 4, 5, 19
	3	18
	4	6, 18, 31
Хроматизм та альтерація	1	21
	2	10, 19, 30
	3	4, 7, 8, 10, 13,15, 21
	4	17, 18, 19, 26, 39
Відхилення	1	
	2	
	3	4, 16, 17
	4	

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берк П. Популярна культура в ранньомодерній Європі. К. : УЦКД, 2001. С. 12.
2. Булат Т. Обробки українських народних пісень для голосу з супроводом фортепіано. Т. Булат . Історія української музики: у 6 т. Т. 2. К.: Наук. думка, 1989. С. 39.
3. Збір І. Записи Оскара Кольберга з Покуття в академічних виданнях українського фольклору. «Література. Фольклор. Проблеми поетики». В.37, ч. І. Київ, 2012. С. 126–136.
4. Збір І. Український фольклор у розвідках польських дослідників (на матеріалі «Покуття» Оскара Кольберга). ПРОБЛЕМИ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА 2005. Вип. 55. С.254–262. URL : <http://prima.lnu.edu.ua/slavistyka/n55/023.pdf> (дата звернення: 13.04.2021 р.).
5. Іванов В.Ф. Тадеуш Ганицький (1844–1937). Кам'янець на Поділлі – Миколаїв – Вінниця, 2007. С. 5.
6. Карчова Ю. І. Історична еволюція форм побутування пісенного фольклору в українській музичній культурі ХІХ-ХХ ст. Вісник ХДАДМ. Харків, 2011. Вип. 3. С.175–180.
7. Кияновська Л. Антон Коціпінський: репрезентант польської культури в українській музиці. Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. 2013. Вип. 27. С. 26–37.
8. Коціпінський Антон Гіацинтович (1816–1866). Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і в Малоросії. Списані і переложені під музику Ант[оном] Коціпінським. Київ; Кам'янець-Подільський: Вид. [А.Г. Коціпінський], 1862. ХІІІ, 306 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0000775> (дата звернення: 25.11.2021).
9. Музыкальная энциклопедия. Советская энциклопедия. Советский композитор; под ред. Ю. В. Келдыша. Москва: 1973–1982. С. 384.
10. Нейман Ц. Покутье. Этнографический этюд. Состоліття Оскар Кольберг, с политапажами по рисункам Т. Рыбаковского. Киевская старина. 1884. Т. 3. С. 482–487.
11. Печенюк М. А. Музично-творча діяльність мистців Поділля – сучасників Ференца Ліста. Актуальні питання мистецької педагогіки : зб. наук. праць міжнар. наук.–практ. конф. «Ференц Ліст і Україна. Ференц Ліст і Поділля. Музично–педагогічний аспект» (22–23 вересня 2011 р., м. Хмельницький). Хмельницький : ХГПА, 2011. Вип. 1. С. 51–53.
12. Прокопчук В. С. Владислав Заремба – український і польський композитор. Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки: збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (м. Хмельницький, 23–24 червня 1999 року). Хмельницький: Поділля, 1999. С. 562.
13. Римар Р. Роль діячів культури польського походження в музичному житті подільського краю (друга половина ХІХ – початок ХХ століття). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка та Національної музичної академії України імені Петра Чайковського. Серія: Мистецтвознавство. № 2 (14). 2005 р.

14. Сваричевський А. Музикознавець і фольклорист А.Г. Коціпінський. Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки: Зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (23–24 червня 1999 р.). Хмельницький: Поділля, 1999. С. 555–559.

15. Утенкова-Шалапак И. А. Оскар Кольберг – выдающийся деятель польской музыкальной культуры XIX века. Вестник Санкт-Петербургской государственной консерватории им. Н. А. Римского-Корсакова, 2021 г. Номер: 2 (30). С. 30–36.

16. Церковняк І. Г. Наукова рецепція спадщини Оскара Кольберга в українській фольклористиці. Слов'янський світ: Зб. наук. пр. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2014. Вип. 12. С. 45–57.

17. Kijanowska-Kaminska L. Piesni Michala Zawadzkiego i tradycje «Spiewnikow domowych» w polskiej muzyce drugiej polowy XIX wieku. Wokalistyka i pedagogika wokalna: Zeszyt naukowy. Wroclaw, 2002. № 78. S. 75–83.

18. Mały Paderewski : łatwy zbiorek na fortepian z polskich narodowych melodyj i oper. URL: <https://polona.pl/item/maly-paderewski-latwy-zbiorek-na-forte-pian-z-polskich-narodowych-melodyj-i-oper,ODM3MzUzODk/0/#info:metadata> (дата звернення: 17.08.2022).

19. Śpiewnik dla naszych dzieciak : trzydzieści trzy piosenki łatwo ułożone z towarzyszeniem fortepianu URL: <https://sbc.org.pl/dlibra/publication/24212/edition/22750/spiewnik-dla-naszyc-dzieitek-trzydziesci-trzy-piosenki-latwo-ulozone-z-towarzyszeniem-forte-pianu?language=de> (дата звернення: 17.08.2022).

ДОДАТКИ

Додаток 1

КЛЮЧІ ДО ТЕСТІВ

Розділ 1. Оскар Кольберг

1. г	2. в	3. б	4. а	5. б	6. б	7. в	8. г	9. в	10. в	11. б	12. б
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

Розділ 2. Антон Коціпінський

1. г	2. б	3. б	4. б	5. в	6. б	7. в	8. в	9. а	10. в	11. в	12. а
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

Розділ 4. Владислав Заремба

1. а	2. в	3. а	4. б	5. г	6. а	7. в	8. г	9. а	10. а	11. г	12. б
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

Відповіді на кросворд:

1. Київ
2. Александрова
3. Педагог
4. Дунаївці
5. Житомир
6. Сигізмунд
7. Дивлюсь я на небо
8. Піаніст
9. Музикування
10. Кобзар
11. Кам'янець
12. Падеревський
13. Петренко
14. Композитор
15. Обробка
16. Співаник

Ключове словосполучення: ВЛАДИСЛАВ ЗАРЕМБА

З фондів Biblioteka Narodowa w Warszawie:

«Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії». Кам'янець-Подільське видання, 1861 р.

2

№ 1. „ОХЪ! Я НЕЩАСНЫЙ! ЩО МАЮ ДІЯТЫ?“
Думка зъ Подоля.
зъ пидь Циликвевць надь Смотрычомь.

Violon.
Andante.
p² cresc. - f p

№ 2. „ОДНА ГОРА ВЫСОКАЯ, А ДРУГАЯ НЫЗЬКА“
Письня зъ Украины.
Голось изъ збирныка Н.А. Маркевича.

Allegro moderato quasi Andante.
mf p ff f

№ 3. „ПО ДОРОЗИ ЖУКЪ, ЖУКЪ, ПО ДОРОЗИ ЧОРНЫЙ“
Шумка.
зъ пидь Билойи-Церквы.

Allegro moderato.
p f

№ 4. „ОЙ! ЗА ГАЕМЪ, ГАЕМЪ“
Шумка.
зъ пидь Каминьця подольского.

Allegro.
p f mf pizz.

L. 1602 I.

З фондів Biblioteka Narodowa w Warszawie:

«Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і Малоросії» (в перекладенні для фортепіано Віктора Зентарського).

№ 1.
„ОХЪ! Я НЕЩАСНЫЙ! ЩО МАЮ ДІЯТЫ?“
Думка зъ Подоля.

Andante.

PIANO.

L. 1401 I.

Zaremba W. Melodies Ukrainiennes N° 15.

ДУМКА
Изъ трехъ мелодій
УКРАИНСКОЙ ПѢСНИ

ВОНЦЕ БИЗВЕНЬКО
ВРЧЕРЯ БИЗВЕНЬКО

ДЛЯ ФОРТЕПИАНО
въ ДВѢ РУКИ
ВЪ ЗАРЕМБЫ
цѣна 60 к.

Собственность издателя
Книжный и Музыкальный Магазинъ
ЛЕОНА ИДЗИКОВСКАГО
Коммиссионера Кіевскаго Отдѣленія ИМПЕРАТОРСКАГО Русскаго Музыкальнаго Общества
въ КІЕВѢ, Крещатикъ N° 29.

МОСКВА, МОСКВА, ОДЕССА, С.-ПЕТЕРБУРГЪ, РОСТОВЪ НА ДОНУ, ВАРШАВА,
у А. Гутхейда у П. Юргевича у В. Островскаго у А. Иоганссона у Д. Р. Адлера у Рейтнера и Вольфа.

Типо. Хромолит и Нотопечатня В.Н. ЧОКОВОЙ. Кіевъ-Фундуклеевская 22.

ДУМКА.

3

Изъ мелодій УКРАИНСКОЙ ПѢСНИ.

„Сонце нызенько вечеръ близенько“

Вл. ЗАРЕМБА.

Piano. *Lento.* *pp*

p *pp* *mo -*

Тема. *ren - do* *p* *

f *p*

f *pp*

L. 1510 I.

Cantabile.

p *rit.*

f

f *pp* *rit.* *a tempo* *pp* *p*

First system of musical notation, consisting of two staves. The left staff is in bass clef and the right in treble clef. Dynamics include *p* and *pp*. The music features flowing sixteenth-note patterns in the right hand and sustained chords in the left hand.

Second system of musical notation, consisting of two staves. Dynamics include *f* and *p*. The right hand has more active sixteenth-note passages, while the left hand provides harmonic support with chords.

Andante.

Third system of musical notation, consisting of two staves. The tempo is marked *Andante.* and the dynamic is *p*. The music is characterized by wide intervals and a slower, more spacious feel. The left hand has block chords, and the right hand has sparse notes.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. Dynamics include *p* and *pp*. The right hand continues with sparse notes, and the left hand has chords with some movement.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The dynamic is *p dolce*. The right hand has a more active sixteenth-note pattern, and the left hand has chords.

Sixth system of musical notation, consisting of two staves. The dynamic is *p*. The right hand has a sixteenth-note pattern, and the left hand has chords.

The musical score is written for piano and consists of six systems of music. The first system begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. It features a melodic line in the right hand with a dynamic marking of *pp* and a tempo marking of *Andante*. A section of the first system is marked *loco*. The second system continues the melodic line with a dynamic marking of *f*. The third system shows a change in dynamics from *f* to *p*. The fourth system is marked *Agitato* and features a dense, rhythmic texture with a dynamic marking of *pp*. The fifth and sixth systems continue this dense texture, with the fifth system marked *f*. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic hairpins.

The musical score is written for piano and consists of five systems, each with a treble and bass staff. The first system begins with a piano (*pp*) dynamic and a *ff sempre* marking. The second system features a forte (*f*) dynamic. The fifth system concludes with a forte (*f*) dynamic and the word *Fine.*

L. 1510 I.

Нотопечатня И. И. Чоколова въ Киевѣ.

Через гору піду

Allegro

Слова Т. Шевченка
Музика В. Заремби

Voice

Piano

Pno.

Pno.

mf 3 3 sf p

p

Че-рез го - ру пі - ду,

f *p*

скриюсь за - го - ро - ю... На бі-ду — де пі-ду, ко-за-ки за мною!

f *p* *f*

Через гору піду

The musical score consists of two systems. The first system is the vocal line, written in a single treble clef with a key signature of one flat (B-flat). It begins with a forte (*f*) dynamic, followed by a piano (*p*) dynamic, and ends with a forte (*f*) dynamic. The lyrics are: "На бі-ду — де пі - ду, ко - за - ки за мно - ю!". The second system is the piano accompaniment, labeled "Pno.", written in grand staff (treble and bass clefs). It also features *f* and *p* dynamics. The accompaniment consists of chords and moving lines in both hands, supporting the vocal melody.

Через гору піду,
Скриюсь за горою...
На біду, де піду, } *Дівчі*
Козаки за мною! }

Той почне говорити,
Той сережки дарить.
Кого знаю-привітаю. } *Дівчі*
Хто сережки дарить. }

Ой сережки мої,
Мої золотії!
Сердітеся, дивітеся, } *Дівчі*
Вороги лихії! }

Не тополю високою вітер нагинає.

Сл. Т. Шевченка

Муз. Вл. Заремби

Andante

Voice

Piano

p *p* *pp*

Не то - по - лю

p *fp* *p* *rit.*

ви - со - ку - ю Ві - тер на - ги - на - є, Дів - чи - нонь - ка

The musical score is written for voice and piano. It begins with a tempo marking of 'Andante' and a key signature of three flats (B-flat major/D-flat minor) and a 2/4 time signature. The voice part starts with a whole rest for the first three measures, followed by a half note G4 in the fourth measure. The piano accompaniment features a complex texture with arpeggiated chords and moving lines in both hands. Dynamics include piano (*p*), piano-pianissimo (*pp*), fortissimo-piano (*fp*), and a ritardando (*rit.*) in the second system. The lyrics are: 'Не то - по - лю ви - со - ку - ю Ві - тер на - ги - на - є, Дів - чи - нонь - ка'.

Не тополю високою вітер нагинає.

2

o - ди но - ка до - лю зне - ва - жа - е:

f *p*

Detailed description: This system contains the first two lines of the musical score. The top staff is the vocal line, starting with a melodic phrase in a minor key. The bottom two staves are the piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. Dynamics include *f* (forte) and *p* (piano).

Бо - дай то - бі, до - ле, У мо-рі вто -

p *agitato* *rit.* *p* *agitato*

Detailed description: This system contains the second two lines of the musical score. The vocal line continues with a new phrase. The piano accompaniment maintains its rhythmic texture. Dynamics include *p* (piano), *agitato* (agitated), and *rit.* (ritardando).

пи - тись, Що не да - єш до - ні йдо - сі Ні - зким по - лю -

f

Detailed description: This system contains the final two lines of the musical score. The vocal line concludes with a melodic phrase. The piano accompaniment continues with its rhythmic pattern. Dynamics include *f* (forte).

би - тись.

p

Detailed description: This system contains the first two measures of the piece. The vocal line begins with a half note 'би' followed by a quarter note 'тись' and a quarter rest. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a more active bass line in the left hand. A dynamic marking of *p* (piano) is placed above the piano part.

f *p* *pp rit.*

Detailed description: This system contains measures 3 through 6. The piano part continues with its rhythmic accompaniment. Dynamic markings include *f* (forte) at the start, *p* (piano) in the middle, and *pp rit.* (pianissimo, ritardando) towards the end of the system.

p dolce

Як дів - ча - та__ ці - лу - ють - ся, Як їх__ об - ні -

pp rit. *p dolce*

Detailed description: This system contains measures 7 through 10. The vocal line enters with the lyrics 'Як дів - ча - та__ ці - лу - ють - ся, Як їх__ об - ні -'. The piano part features a change in texture, with a more melodic bass line. Dynamic markings include *p dolce* (piano, dolce) for both the vocal and piano parts, and *pp rit.* (pianissimo, ritardando) for the piano part at the beginning of the system.

Не тополю високою вітер нагинає.

4

ма - ють І що той - ді - їм ді - єть - ся - Я й до - сі не

rit. *f*

This system contains the first two lines of the musical score. The vocal line is in a soprano register, and the piano accompaniment consists of two staves. The tempo is marked *rit.* (ritardando) and the dynamics include *f* (forte).

зна - ю. Я й до - сі не зна - ю. І не

p *f* *p* *ff*

This system contains the third and fourth lines of the musical score. The vocal line continues with a dynamic of *p* (piano) and *f* (forte). The piano accompaniment features dynamics of *p* and *ff* (fortissimo).

зна - ти - му... Ой, ма - мо, ма - мо! Страш - но ді - ву - ва - ти,

f

This system contains the fifth and sixth lines of the musical score. The vocal line includes the exclamation "Ой, ма - мо, ма - мо!" and "Страш - но ді - ву - ва - ти," with a dynamic of *f* (forte). The piano accompaniment also features a dynamic of *f*.

У-весь вік свій ді-ву-ва-ти, Ні-зким не ко-ха-тись, Ні-зким...

fp

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and a 4/4 time signature. The lyrics are: "У-весь вік свій ді-ву-ва-ти, Ні-зким не ко-ха-тись, Ні-зким...". The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. It features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand and a more melodic line in the left hand. A dynamic marking of *fp* (fortissimo piano) is present in the right hand.

не ко-ха-тись.

p *pp* *pp* *pp*

The second system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line ends with the lyrics "не ко-ха-тись." and a fermata. The piano accompaniment continues with a similar rhythmic pattern. Dynamic markings of *p* (piano) and *pp* (pianissimo) are used throughout the system to indicate changes in volume.

Заповіт

Сл. Т. Шевченка

Муз. Вл. Заремби

Andante Maestoso

Voice

Piano

p *pp*

p

Як ум - ру, — то по - хо - вай - те

Ме - не — на мо - ги - лі, Се - ред сте - пу — ши - ро - ко - го,

Pno.

Pno.

Заповіт

3

The musical score is for the piece 'Заповіт' (The Last Will). It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line begins with a tenor clef and the instruction 'ten.' above it. The lyrics 'ву - - - чий...' are written below the vocal staff. The piano accompaniment is marked 'Pno.' on the left. It features a piano dynamic 'p' and a tenor clef 'ten.' in the bass staff. The right hand of the piano has a 'rit.' (ritardando) instruction. The score is divided into three measures, each ending with a fermata.

Дивлюсь я на небо

Українська думка

Обробка В. Заремби

Andante

tr

Voice

mf

Piano

Див

люсь я на не - бо тай дум - ку га - да - ю, чо -
 ле - ко за хма - ри, по - даль - ше від сві - ту, шу -

tr

муж я не со - кіл, чо - му не лі - та - ю, чо - му ме - ні,
 кать со - бі до - лі, на го - ре при - ві - ту, і ла - ски у

Дивлюсь я на небо

2

бо - же, ти кри - ла не дав: — яб зем - лю по -
сон - ця, у зі - рок про - хать, — тай і всі - ті

1. 2.
ки - нув і вне - бо злі - тав. Да
яс - нім се - бе по - ка - - - - зать. І до - лю шу -

кять.

Повій, вітре, на Україну

Слова С. Руданської

Музика Л. Александрової

Moderato

Обробка для голосу у супроводі фортепіано В. Заремби

Voice

Piano

§

p

rit.

По-вій, віт - ре, на Укра-ї - ну, Де по-ки - нув я — дів - чи - ну.

p a tempo

f

a tempo

f

p

Де по-ки-нув ка - рі — о - ці, По - вій, віт-ре, о - пів-но - ці.

Повій, вітре, на Україну

2

The image shows a musical score for the song 'Blow, wind, on Ukraine'. It consists of three staves. The top staff is a vocal line in a soprano clef with a key signature of three flats and a common time signature. The middle staff is the right-hand piano accompaniment in a treble clef, and the bottom staff is the left-hand piano accompaniment in a bass clef. The piano part features a melody in the right hand and a bass line in the left hand, with dynamic markings *p* and *pp*. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Повій, вітре, на Україну,
Де покинув я дівчину.
Де покинув карі очі,
Повій, вітре, опівночі.

Між горами там долина,
В тій долині є хатина,
А в хатині дівчинонька,
Дівчинонька - голубонька.

Спитай її, з ким любила,
З ким любила і кохалась,
З ким любила і кохалась
І любити присягалась.

Як заб'ється в ній серденько,
Як зітхне вона тяженько,
Як заплачуть карі очі,
Вертай, вітре, опівночі.

Коли ж мила позабула
Та другого пригорнула,
То розвійся по долині
Й не вертайся з України.

Така її доля

Сл. Т. Шевченка

Обробка Вл. Заремби

Andantino

Voice

Piano

p *pp* *p*

Та - ка і - ї до - ля... О,

mf

бо - же мій ми - лий, за що ти ка - ра - єш і - ї, мо-ло - ду? За

mf

те, що так ши - ро во - на по - лю - би - ла ко - заць - кі - ї о - чі?... Про-

Така її доля... О, боже мій милий!
 За що ж ти караш її, молоду?
 За те, що так щиро вона полюбила } Двічі
 Козацькі очі?.. Прости сироту!

Кого ж їй любити? Ні батька, ні неньки:
 Одна, як та пташка в далекому краю!
 Пошли ж ти їй долю - вона молоденька, } Двічі
 Бо люди чужі їй засміють.

Чи винна ж голубка, що голуба любить?
 Чи винен той голуб, що сокіл убив?
 Сумує, воркує, білим світом нудить, } Двічі
 Літає, шукає, дума - заблудив.

Щаслива голубка: високо літає,
 Полине до бога - милого питать.
 Кого ж, сиротина, кого запитає? } Двічі
 І хто їй розкаже, і хто теє знає.

Де милий ночує: чи в темному гаю?
 Чи в бистрім Дунаю коня напував?
 Чи може з другою, другу кохає, } Двічі
 Її, чорнобриву, уже забував?

Якби-то далися орлині крила -
 За синім би морем милого знайшла;
 Живого б любила, другу б задушила, } Двічі
 А до неживого у яму б лягла.

Не так серце любить, щоб з ним поділитись,
 Не так воно хоче, як бог нам дає:
 Воно жить не хоче, не хоче журитись. } Двічі
 Журись! - каже думка, жалю завдає.